

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -

ÎN ACEST NUMĂR:

**TIBERIU MORARIU, TEODOR TANCO, IUSTIN SOHORCA, DORIN DOLOGA,
ELISABETA SCURTU, ALEXANDRU DĂRĂBAN, RADU PREDA, OANA IONEL.**

**ANUL IV, NR. 2 (30)
FEBRUARIE 2015**

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL III, NR. 2 (30), FEBRUARIE 2015

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud;
E-mail: *florin.hodoroga@gmail.com*
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: *adaraban17@yahoo.ro*;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA I: Sărbătoare în Sângeorz (Fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș)

COPERTA IV: Monumentul dedicat *Martirilor din Dealul Crucii* (Foto: preot Vasile Rus din Nepos)

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

EDITORIAL

CRUCEA ȘI CARTEA

Când muncitorul ars de soare, cu fața scaldată în sudori, privește un moment îndărăpt la lucrul început, se bucură de sporul său, speră la un bun sfârșit și cu multă bărbăție își continuă munca care, poate, îi este singurul sprijin.

Se bucură în adevăr, căci în lucrarea sa a avut multe piedici de înlăturat, se bucură și speră, căci oricât de amenințătoare i-au fost valurile de până acum, le-au învins, le-a zdrobit.

Mulțumind lui Dumnezeu și ștergându-și fruntea pârlită de soare cu mâneca cămășii sale, se apucă de lucru cu mai multă bărbăție, afirmând prin aceasta că faptele din trecut sunt mângâiere și încurajare pentru viitor.

Da, așa este dragii mei! Așa este atât la persoanele singuratice, cât și la societăți mai mari, la popoare.

Popoarele, în timpul de acum, au de purtat lupte grele, multe piedici și greutate au de înfruntat.

Cu deosebire, poporul nostru are de purtat mult și greu, căci atacurile dușmanilor sunt îndreptate în contra fundamentului sau stâlpilor celor mai tari ai săi.

Și mai osteniți de luptă, dar cu sufletul treaz, să stăm puțin, să privim în trecut, să ne luăm merinde pentru viitor.

Trecutul nostru e mare și frumos. Ne putem bucura, ne putem mândri cu el. Aceasta o putem face cu atât mai vârtos, cu cât stările timpurilor din trecut – pe care până acum le-am învins – ne erau vitrege.

Dar, cu toate acestea, noi am trăit și am înaintat. Aceasta e recunoscută de străini, ba chiar și de dușmanii noștri.

Și înaintăm și azi, pentru că trecutul ne încurajează. Și vom înainta, căci prezentul e ca și trecutul în ceea ce privește lupta, iar armata ne este oțelită și însuflețită.

Conducătorii armatei sunt vrednici de a-i purta destinele, căci în luptele de până

acum au câștigat praxă¹ și îndemânare mare.

În loc de arme omorâtoare, ei folosesc *armele științei și ale culturii* care, din contră, și pe cei *morți* îi învie.

Cu armele acestea este prevăzută și armata, iar mânuirea lor o învață din vorbele bune ale conducătorilor.

Trebuie, însă, disciplină, ascultare și încredere neclintită către acești conducători.

Atât grosul armatei, cât și conducătorilor ei, să ia de exemplu trecutul. Armata să asculte de conducători cu acea încredere cu care strămoșii noștri au ascultat de conducătorii lor și, atunci, înaintarea noastră pe terenul cultural e asigurată.

Faptele mărețe din trecut sunt atâtea glasuri care îndeamnă și încurajează muncitorul în lucrarea sa.

Însuflețirea cauzată de aceste fapte ne îndeamnă a zice: înainte pe calea apucată, să nu pătăm memoria și vrednicia strămoșilor noștri prin nelucrare.

Poporul și conducătorul să formeze un trup și un suflet, un gând și un scop și o voie să-i conducă și în viitor, căci, astfel, năzuințele noastre culturale vor avea succesul dorit.

Să nu așteptăm ajutor străin, ci noi între noi ca și strămoșii noștri, să ne ajutăm, să ne iubim împrumutat, căci se zice: *Ajută-te române singur că și Dumnezeu îți va ajuta!*

Nu uita dragă române, că toate cele zise aici, le putem vedea, câștiga și întrebuița numai cu ajutorul *bisericii și școlii*.

*Crucea și cartea sunt armele noastre!*²

---

¹ Praxă (cuvânt vechi) = practică, experiență, deprindere.

² *Foaia poporului*, Anul XIII, Sibiu, 7/20 august 1905, nr. 32, p. 416 (Acest articol poartă semnătura „Soh”, ceea ce ne dă dreptul să afirmăm că autorul nu este altcineva decât învățătorul sângeorzan Justin Sohorca).

TRADIȚII

Fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș

Fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș

MATERIAL ETNOGRAFIC ȘI FOLCLOR CIOBĂNESC DIN MUNȚII RODNEI

- VI -

TIBERIU MORARIU¹

Credințe

Sânt oamini și galițe care îs făcute în luna lupcilor și aceia îs ursăcele lor. Dacă nu te ferești, ajungi în gura lupcilor, de aceia fomeile nu lucră în casă, nu țăs, nu torc, nu croiesc, nu coasă, nu îmblă cu ac, sulă, foarfece, fus, cui, furcă de fân, nu străpung, nu spală, nu opăresc, nu lau la vale², nu umblă cu cepcini³, nu să lau, tăt așa și ceilalți căsari⁴, țân pe Sântu Îndrei⁵, din postu Crăciunului, care de la mnijloc în sus, are cap de lup, în jos îi om; pe Sfântul Apostol Cilip⁶ (Cilipcii), țin unele sate să țâne o zi, la noi tri zile. Mai țân pe Sfântul Cosma și Dămian, de două ori pă an, în capu primăverii. Cân lupu vine la oi, ori cu gura căscată, ori cu ea încisă, atunci dacă vine cu ea încisă, nu poate încolți și lua jicele. Pântru aceia, mai de mult, oierii încigeu o lăcată, la ceru cuptorului, ca încisă să cie și gura lupcilor. Tăt pântru aceia îi bine să nu lași sacu cu fărina dezlegat. Câte odată lupcii au on căpitan la noajă, on lup mai bătrân, cu struț. Odată on om din Runc s-o întâlnit cu iei pe dealul Cicerii și căpitanul i-o spus: „Nu te teme, nu te mîncă amu, merem la Bicigi la cutare... Și s-o dus la Bicigi, și i-o mâncat întreaga turmă de oi, numai stăpânul din colibă și cănele, care s.o suit pă colibă sus, o scăpat.

Runc – Ioan Pavelea, 60 ani și Anton Moșdroagă – 1934.

---

¹ Articolul de față, scris de Tiberiu Morariu face parte din lucrarea *Material etnografic și folclor ciobănesc din Munții Rodnei*, în *Vatra – Revista învățătorilor din județul Năsăud*, Anul V, Nr. 6-12, iunie-decembrie 1939, pp.160-164. Notele ce urmează fac parte din lucrare.

² Spală rufe în râuri.

³ Pieptene.

⁴ Locuitori de-ai casei.

⁵ Sfântul Apostol Andrei.

⁶ Sfântul Apostol Filip.

Ne povestește bgetu Ion, că o făcut tăt ce-o trăbuit la Crăciun. Apoi o făcut foc bun și o fript o vatră de baraboi. Iel o mâncat în zâua de Crăciun, de post. Cân o fost în capu primăverii, o vinit o grămadă de lupci și i-o încongiurat oile, și nu le-o mâncat. La alt vecin a lui, care o fost mai sus cu oile, tâte oile i le-o mâncat lupcii. Și apoi vâju i-o spus: „Vez babă, câte rele a fost pe lume, tâte m-o mâncat pe mine. Fără dacă am fost cu credință în Dumnezău, am scăpat, că am ținut Cilipcii”.

Zagra, Maria Morariu, 65 ani – 1933.

O fost on păcurar și o șăzut în Modruș, la oi, și o zăs că odată o văzut on vâj¹, cu patruzăci de lupci după iel. Vâju o mârș, cam până în dealu beleei, lângă niște oi și acolo, Ândreiu lupcilor, o rădicat cu bota în cruciș șiapoi tăț lupcii s-o împrăștiat și împărțit în tăce laturile. Apoi n-o mai văzut altu lupcii și pe vâj.

Mititei, Raveca Șoldea, 7 ani – 1931.

În zâua de Îndrei, care-i lăsarea postului de Crăciun, îi bine să legi cepcenii cei lungi, cu care cepceni lâna și cânepa și cu o lăcată, la ceru borodăului, că așă să cie încisă gura lupcilor peste an. Mai legi și o rogojală² și le țâpci tăce pe foc, până trece Îndrei, care țâne tri zâle. Dacă faci asta, nu mai ai trabă cu lupcii.

Parva, Floare Rus, 76 ani – 1931.

În zilele de tri Cilipci care-s pe la Sfântul Niculae, atunci nu-i bine să umble fomeile cu foarfeci, cu cuțât, cu ac, cu cepcene, pântru că atunci, lupcii le omoară oile, ba chiar și pe oameni. Tăt atunci să leagă și ceru de la cuptor și cepcenii. Estea le lași acolo legace, nouă zile, că num-așă să leagă gura lupcilor și a urșilor și apoi n-au treabă cu oile și cu păcurarii.

Salva, Măriuța Vasăle, 62 ani - 1934.

Ca să nu poată lua nime lapcile de la oi, să pune o potcoavă de la cal, părăsită, în foc, așa că apoi nu să pot fermeca.

Romuli, Saveta Pupăză, 42 ani – 1934.

Păcurarii fac cruci, cu bota, cân ies în munce, iar fomeile pun on vas cu apă, în drumu altor turme de oi, ca să nu-și pciardă oile de la turma lor lapcile.

Suplai, Maria Feti, 32 ani – 1934.

---

¹ Vâj = bătrân.

² Rogojală = legătură de fân.

Cân să dă la oi săruine, adică sare sfărâmată, atunci o pun în formă rotogoală, cum mere soarele. Până nu o pune gios, fac peste ea cruce, cu săcurea, ca să nu sbrotocească oile și să nu umble vânturile rele peste iele.

Găureni, Vasile Gavrițaș, 31 ani – 1934.

Vinerea nu lucră fomeile, care au oi, că altfel să țâpă lupu între iele și le mîncă, ori le arde coliba. Tăt pântru paguba oilor nu torc fomeile, Marța și Vinerea.

Găureni, Vasile Gavrițaș, 31 ani – 1934.

Cân duci foc de la stână, încă să stracă oile, intră în sbroatece. Tăt așa, dacă le tunzi Marța și Sâmbăta, atunci capcie.

Maieru, Ștefan Lazăr, 34 ani – 1933.

Miercurea nu-i bine să dai din casă, că să tâmplă rău între oi.

Salva, Firoana Horgos, 38 ani – 1934.

Cân află pe munce o potcoavă de cal, o pui în foc, că să leagă gura lupcilor și nu pot strica oile.

Rebrișoara, Ștefan Acu, 35 ani – 1933.

Cân dau oile în fulgerătură, ori loc rău, sânt vântuite și încrivălite.

Runc, Ioan Pavelea, 60 ani – 1934.

Să zice, că atunci cân mărg fomei la stână și nu sânt curate, ori dacă mărg cu gânduri răle, atunci să zâce, că ieu „cele tari” lapcile de la oi. La oi nu-i iertat să cie nimnic spurcat, tăt trăbă să să facă curat și cu gânduri bune.

Să mai întâmplă că să bolovănesc oile și atunci să ie o potcoavă, să roșăște în foc și cân îi roșă, să mulge peste ie, în cruciș, pă urmă să pune pă pragu colibgii potcoavă și să bate bine, cu mătura și să zâce: „De nu-m sloboz lapcele, îi plesni, de nu li lăsa, îi crepa”. Tît atunci să mulge prin „verigă de gândac”¹ și p-în inel de aur și să afume cu putregai.

Rodna, Melania Bucului, 60 ani – 1934.

Să zâce că la gătatu de muls, la strungă, dacă rămâne oaie albă, îi vreme bună, iar de rămâne neagră, are să cie vreme ră (rea).

Romului, Saveta Pupăză, 42 ani – 1934.

Cân să bat oile în munce, atunci să spune că să bat a bine, că povestesc gazdele.

---

¹ Verigă de gândac = piatră mică și găurită la mijloc, despre care crede populația că este făcută de șerpi.

Oile îs năzdravine, că atunci pîiști ceva, ori îț mîncă lupcii oile, ori pîiști în câteva zile ceva. Apoi cân gioacă, atunci înseamnă că are să cie frig, are să ningă. Cân sbiară sara, de le bagi în strungă, atunci să știi că vin lupcii. Așă a fost cu o oaie a Domiganului și a lui Ciup, că oile sânt năzdravine, că iele sîmțasc și știu orice înainte. Noi astă vară știam după oi, cân vine galița, cum sbgerau sara.

Ilva, Alexandru Andron, 58 ani – 1932.

Oile mai behăiesc, cân le farmecă și le ie lapcile; cân îs flămânde; a vreme ră și sar, cân să spar de lucru cel rău.

Suplai, George Feti, 38 ani – 1934.

Nu-i bine să pui bota păcurarului la ceară¹ și să legi ițele de iele că, cum sar ițele, așa or sări lupcii pă turmă.

Runc, Ioan Pavelea, 60 ani – 1934.

Nu-i bine să aduci spata de țăsut din alt sat, că cu ie aduci și lupcii din hotarul satului acela. Dacă aduci spată nouă, atunci nu-i nimic.

Runc, Ioan Pavelea, 60 ani – 1934.

Cân jisezi oi multe, înseamnă că are să ningă. Iar în zăua de Paști, să nu mîncânci carne, pântru pagubă.

Coșbuc, Virginia Dedea, 34 ani – 1932.

La Armingen pun în plasa oilor o ciuhă verde, de mesteacăn, ori de fag, care-i înfrunzită bine, că atunci le mere bine la oi.

Năsăud, ion Cătiu, 65 ani – 1932.

Cu oile îi bine să stai în porneală până iesă steaua păcurarului, care-i luceafănu de sară, că atuncia oile dau mult lapce.

Runc, Căliment Cicu, 60 ani – 1930.

Cân să bagă oile pă brînză să mulg printr-un colac mare, care-i găurit la mijloc, în care să mai pune și o verigă, că atunci să zice că oile stau strânse tătă vara și nu le mîncă jigăniile.

Salva, Ilie Nașcu, 66 ani – 1933.

---

¹ Război de țesut.

După ce să gată de tuns oile și rămâne numai ursucu, să dă cu lut și cu iarbă verde, și să zice: „O lână și o jită tânără și să să îngrașă ca iarba”. Asta o fac ca să trăiască și să-nmulțască.

Runc, Căliment Cicu, 60 ani – 1930.

În zi de popă, adică post, nu-i bine a da ori a vinde nimnica de la oi.

Dacă on tălhas pismătăreț și rău la mână, îți fură oi, ori stupi, îți mere rău multă vreme. Îi mai bine să le fure lupcii, că la aceia nu le aduce nime cu coșarca.

Dacă iei balegă de la o stână și o duci la altă stână, atunci iei lapcile oilor.

Runc, Ioan Pavelea, 60 ani – 1934.

Cân să spar oile noaptea, păcurarii strigă: „Hohouuu, puuu, țâne-l pe iel!” dacă văd că fug și cred că ieste lup între iele, atunci ie on tăciune, îl prinde în mână și aruncă. Mai taie și on lemn, subțirel, care-l mezdresc¹ cu securea și toarnă în iel rășină, aprinzându-l cu pară, apoi fug cu acela afară după lupci. Noi îi zicem „lujnic” ori „face”.

Dacă cred că nu-i nici on fel de sălbătiune, apoi afumă strunga, cu obgială și mai aprind și on fel de rădăcină, care îi zice smăoaie. După ce le afumă, atunci să îngăduie și nu mai fug oile.

Telciu, George Moldovan, 33 ani – 1934.

(va urma)

---

¹ Fărămițat cu securea.

Fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș

RESTITUIRI

IUSTIN SOHORCA

Fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș

Numele lui IUSTIN SOHORCA amenințat de uitare

TEODOR TANCO¹

Un timp numele oamenilor se apără singure de uitare. Până acum tot astfel și cu al învățătorului Sohorca, dar, firește, nu se va putea sustrage adevărului atât de limpede exprimat în aforismul latin: *Cât de iute dispar toate! În lume oamenii înșiși -, în timp amintirea lor!* În timp, toate, dar treptat; și mai depinde și de urmași ce fac și cât fac ca să păstreze cât mai mult amintirea înaintașilor.

Iustin Sohorca, la două decenii după dispariție abia de mai e știut chiar și în localitatea sa natală unde a trăit toată viața; și numai de către puținii cărora le-a fost cândva dascăl, de către colegii mai tineri de serviciu, de către urmașii celor ce-l evocau pe omul vrednic la catedră și harnicul educator și îndrumător cultural, organizator de spectacole, conferențiar al diferitelor asociații și dirijorul corului bisericesc. Iar acei cărturari amatori de istorii locale îi citesc de câteva ori numele în presa timpului.

El s-a angajat pe multe planuri și a făcut risipă de energie în interesul celor mulți în Sângeorzul natal, unde s-a născut la 23 ianuarie 1881, fiul lui Silviu Sohorca și al Irinei născută Budurlean. A început instruirea primară în localitate la școala confesională organizată pe două clase; la care era învățător Ștefan Utalea. De aici a trecut pentru următoarele două clase la fosta școală trivială românească, dar care acum se numea *școala poporală fundațională*. Avea două secțiuni sau *depărțăminte* și erau altceva decât obișnuitul curs al primelor clase elementare dacă figurau 11 materii pentru prima secțiune și 14 pentru a doua, acestea echivalând cu programele celorlalte școli grănicerești (Năsăud, Monor, Prundu Bârgăului, Zagra, Telciu); unele din ele funcționând cu patru clase.

La școala grănicerească erau pe atunci dascăli Mihaiu Domide, ce deținea și funcția de director, și Ieremia Șorobetea; catihet însuși tatăl său, Silviu Sohorca. De aici merse la

---

¹ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. VI – *Memoria viitorului*, Bistrița, 1987, pp. 355-360.

Gimnaziul superior românesc din Năsăud, elev în clasa I în anul școlar 1891/92. Continuă la acesta, repetând clasa a II-a. dar se poticnește și în a III-a, însă nu o repetă, și dispăre din evidențele liceului. Inexplicabilă împiedicarea asta! Să fi fost un accident de sănătate?... Era în 1895 și, probabil, a urmat la altă școală încă un an sau a întrerupt înainte de a ajunge la Preparandia română greco-catolică din Gherla (Institutum Praeparandorum ad Magisteria) cu durata de 3 ani. Aici a studiat între 1896-1899, după care, în anul școlar 1899/1900, își începea activitatea de învățător la școala confesională greco-catolică din Sângeorz, cum el însuși scrie. Împlinise 18 ani și era calificat pentru cariera de dascăl pe care avea s-o practice 33 de ani, în aceeași localitate și școala românească (din 1921 devenită de stat), iar în perioada 1925-1932 îi fusese competentul și devotatul director.

Și-a făcut stagiul militar în 1902/1903, la Regimentul 63 infanterie din Bistrița, iar din 1 august 1914 a fost mobilizat în armata austro-ungară și dus pe fronturi până la sfârșitul războiului prim mondial, între timp, la 1 februarie 1918, fiind avansat sublocotenent. Abia fusese demobilizat, ca în 1919 și până în vara lui 1920 să fie înrolat în armata română cu care va face campania în Ungaria. Târziu, așadar, se întoarse la școală și va lucra apoi didactic neîntrerupt până la pensionarea timpurie (avea 51 de ani).

Încă din 26 mai 1904 avea familie întemeiată, prin căsătoria cu Cătălina Joja, localnică, dar neavând copii, au întins adesea mână de sprijin nepoților.

Nimic excepțional, nimic deosebit în biografia acestui om, și totuși o cețoasă amintire stăruie în preajma cărților după două decenii de la dispariția lui lumească. A murit într-o iarnă geroasă (în 19 februarie 1966), regretat până departe, cum rezultă dintr-o telegramă expediată din București soției de către Puia Rebreanu Vasilescu: *Am aflat cu adâncă durere vestea atât de tristă. Pentru care vă trimitem toate mângâierile noastre, fiindcă Iustin Sohorca a fost un om vrednic și bun dascăl, energic și activ în toate datoriile ce reveneau învățătorului, mai ales în perioada avântului general după Unirea cea Mare. Cu privirea lui hotărâtă a ochilor albaștri scrutători, vedea peste timp. A știut să îmbine excelent munca din școală cu cea de la căminul cultural și să lucreze neobosit pentru consolidarea instituțiilor de învățământ și cultură. Fusese un zelos propagandist al Reuniunilor învățătorilor Mariana încă de la înrolare, în 21 octombrie 1900; și tot astfel și sub flamura Astrei. În plus și-a așternut pe pagini ideile și sentimentele de intelectual patriot român. Din fericire, se păstrează o conferință în manuscris, dovadă a travaliului cultural și al frumosului*

stil, a limpezimii gândurilor, intitulată: *Însemnătatea muzeelor și Apel către săteni de a contribui la îmbogățirea muzeului național ce se înființează în Năsăud*, din mai 1924, și pe care a citit-o prin satele someșene. În începutul acesteia își dezvăluie concepția despre locul și rostul omului de școală în societate și în mediul în care trăiește. Primul aliniat este cât se poate de convingător și ilustrativ pentru cele afirmate despre el: *Iubiți săteni, frați români! Precum vedeți, noi, învățătorii de dimprejur vă cercetăm să vă dăm sfaturi și învățături bune. O facem aceasta nu pentru că am ști mai bine și am fi mai învățați decât învățătorii care lucrează în comuna d-voastră, ci pentru că sunteți frați de sânge cu sătenii de la noi formând și împopulând această frumoasă vale a Someșului și pentru că noi suntem puși ca să fim luminătorii d-voastră, fără a lua socoteală, că în care comună ne este locuința. Dumneavoastră sunteți o părticică din marele neam românesc, iar noi, suntem o mică parte din învățătorii acestui neam care avem nu numai dreptul, ci chiar datoria de-a lumina poporul oricând și oriunde.*

În completarea celor de mai sus (convingere, dăruire și al unui scris bun) e și excelentul studiu de 21 pagini publicat în *Arhiva Someșană* sub titlul: *Monografia școlilor din Sângeorz-Băi, județul Năsăud* (1938, nr. 24, pp. 176-196). Este o documentată schiță a unei istorii ce o merită școlile sângeorzene în frunte cu renumita trivială. Mulți intelectuali s-au ridicat din această frunzașă comună grănicerească, azi oraș, însă niciunul nu s-a oprit la o scriere mai dezvoltată despre școli, ca acesta a lui Iustin Sohorca! Era și este de datoria intelectualilor sângeorzeni.

Rămânând destule însemnări și documente de la dascălul de odinioară, puține s-au salvat și se știe de existența lor.

Este în muzeul local, fără număr de inventar, un valoros manuscris al lui Iustin Sohorca, intitulat *Povestea comunei Sângeorz-Băi, Raionul Năsăud, Regiunea Cluj*, format caiet și așternut pe 355 file, scrise pe o singură față. Lucrarea a fost încheiată în luna decembrie 1960. E de genul monografiilor tradiționale și practicate în zonă, dintre care puține s-au tipărit, dar și mai puține se păstrează ca manuscrise. Mai multe informații nici nu se relatează aici despre *poveste*, în speranța măcar a xerografierii ei. Și tot atât de important, ca gen și curiozitate a răsfoirii unui jurnal din primul război mondial, este alt manuscris! Fără titlu, fără început și sfârșit, de formatul unui carnețel cu coperte groase, de carton, scris cu

creion chimic. În fapt un *Jurnal de front*. Are două părți, numerotate 1-24 și 1-52, între care scris pe note muzicale și text e marșul *La arme* de Șt. O. Iosif, datat 27. II. 1915. Prima notare în manuscris e din 10 noiembrie 1914, zi de marți. Învățător se dovedește și pe front, însemnând aceste impresii și experiențe de război, prin cele câteva imagini-document. Cu totul aparte e acest jurnal nedezvăluit nimănui de martorul-autor. Dar cui va trebuie să-i fie necesar acest document (în plan istoric sau literar), absolut original și autentic! Iată, la întâmplare, un fragment din notarea zilei de 19 februarie 1915: *mai bine de 5 luni n-am auzit clopotele de la biserici. Azi trecând prin Skotnik le-am auzit și mi-a venit în minte că este sărbătoarea sfinților Vasile, Grigore și Ioan. La dreapta tunurile ne aduceau aminte prea des că suntem în război. Sunau des că s-au aprins lupte mari.*

Dintr-un act de donație nr. 5 din 19 august 1979 întocmit de Muzeul orașenesc din Sângeorz-Băi prin muzeograful Iacob Vranău), reiese că dr. George Uza a predat instituției o parte de documente și manuscrise, consemnate în 12 poziții. Pentru dezvăluirea personalității acestui nume, dar și pentru a se ști de urma lor, e bine să se afle în special de următoarele, de la pozițiile:

5. Diferite expuneri, însemnări, cuvântări (în manuscris) ale lui Iustin Sohorca, 32 file;

7. Un caiet cu 11 file, autobiografia lui Iustin Sohorca;

8. Un caiet cu 18 file *Însemnătatea sărbătorilor naționale* de Iustin Sohorca;

9. Un caiet de 24 file și fragmente de file cu cântece populare și notele cântecelor de Iustin Sohorca;

11. Un caiet de 43 file *Datini și obiceiuri din Sângeorz* de Iustin Sohorca.

Valorificarea în presă a pozițiilor 9 și 11 e posibil să releve în persoana lui Iustin Sohorca și un folclorist. Ceea ce at echivala cu o descoperire a unei laturi neștiute a activității lui și ar adăuga un nume inedit în *Dicționarul folcloriștilor*. În atenția cercetătorilor folclorului mai trebuie să fie și tatăl său, preotul Silviu Sohorca, pasionat culegător de doine, hore, glume și datini populare, remarcat ca harnic colaborator al *Familiei* prin 1871.

Pentru lămurirea unor întrebări (ca pensionarea grăbită) și completarea prezentei informații a portretului, dar și pentru a cunoaște cum și-a văzut propria-i viață în documentul de la poziția 7 a donației, ar fi binevenită publicarea autobiografiei sale.

DIN SÂNGEORGIUL-ROMÂN

- Petrecere în favorul bisericii -

IUSTIN SOHORCA¹

În 26. I. c. sângeorzenii au avut o seară plăcută, plăcută, căci atunci s-a pecetluit și încheiat sentimentele de simpatie și iubire între popor și inteligenți (intelectuali, s. n.).

Gheața și neîncrederea ce zăcea de mult la inima poporului față de domni – care durere, cam în multe părți e așa – s-a rupt și tocit cu totul, venind la acea convingere că, totuși, domnii nu le sunt de rău, ci din contră, binevoitori, care prin vorbe și exemple bune îi conduc spre tot ce e bun și folositor lor.

De aceea, repet, că seara de 26 e un eveniment însemnat pentru noi căci, în fine, mult dorita unire, buna înțelegere și iubirea reciprocă și-au luat locul convenit în inimile tuturor.

Partea leului în succesul acesta se cuvine noului preot al Sângeorzului Român (Protopopiatul Năsăud) în persoana M. O. D. Alexandru Avram, secundat de corpul învățătoresc și toți inteligenții, - căroră li să exprimă și aici mulțămite sincere – luminând și îndemnând poporul de-a participa la petrecerea aranjată în fovorul bisericii.

Poporenii, la rândul lor, setoși de o seară plăcută, luând în considerare scopul frumos și salutar, au luat parte la petrecere în număr frumos. Deja la ora 7, seara, sălile spațioase ale școlii au fost pline, semn că glasurile conducătorilor nu au fost *glasul celui ce strigă în pustie*.

Și-au petrecut bine și cu însuflețire, dar cel mai îmbucurător fapt de constatat este că lipsa mare ce o simțeau, dragostea și alipirea sinceră a inteligenților către ei, au aflat-o , depărtându-se cu cele mai plăcute impresii, mângâiați și încurajați.

Petrecerii i-a dat un avânt bun corul, căci el a animat pe toți. A cântat frumos și corect mai multe piese, dintre care, cele mai frumoase și mai cu interes ascultate de popor au fost *Răsunetul de la Crișana, Dorule, odorule și Muzicanții de la Praga*.

Aplauzele nesfârșite și urările *Să trăiască* au fost răsplata dibăciei coriștilor. Eu n-am de adaos nimic căci pe cel ce seceră laude e superfluu a-l mai lăuda, căci se laudă singur.

---

¹ *Foaia poporului*, Sibiu, Anul XIII, 1905 (29 noiembrie), nr. 51, p. 686.

Înainte dragi coriști, faceți spor și, de acum, tot așa, căci lauda și renumele vostru va străbate în lume, corurile bune contribuie mult la cultivarea poporului.

După prestările corului cam la ora 11, noaptea, a urmat masa comună când iubirea adevărată și sentimentele de simpatie dintre popor și inteligenți s-au declarat și exprimat prin vorbiri însuflețite di partea mai multora.

Cu un cuvânt, a fost frumos, căci frumos a trebuit să fie!

Iubit popor! Iubirea, alipirea și simpatia ce ai văzut-o cu ocazia petrecerii, întărește-o în inima ta așa de tare, încât sub nicio împrejurare să nu se clătească. Fii asigurat că sentimentele acestea față de tine, inteligența le poartă în inimă curate..., cu deosebire acum când trăind în timpuri grele, ai lipsă de inimi calde, pline de iubire sinceră! Fii totdeauna gata a-ți jertfi obolul pe altarul culturii, nu numai la petreceri, ci și în lucrările reclamate de necazurile noastre zilnice!

Prin vorbe și prin exemple, îndemnați și pe cei neîncrezători încă, ca aceea împreună cu noi să poată conlucra la propășirea neamului românesc.

Aibă și pe viitor încredere neclintită către conducătorii tăi firești, căci atunci fericirea va fi a noastră, a tuturor!

Succesul moral al petrecerii a fost îmbucurător, asemenea succesului material în măsură cu neînsemnata taxă de intrare, a fost mulțumitor.

Din conspectul de casă se vede că a încurs 131 cor. 80 fil. Cu suprasolviri au contribuit următorii: d-l Alexandru Avram – 1,80; Alexandru St. Buia – 1,40; Ioan Marcu – 2 cor.; Iustin Sohorca – 1,20; George Uza – 1,20; Carol Orelt – 0,40; Ioan Ogâgău – 80 fil.; Simion Alexi – 40 fil.; Ilie Măriuş – 20 fil.; Larion Solovăstru – 80 fil.; Alexandru Dărăban – 60 fil.; Teodor Marțian – 1,80; Claudia Ilieşiu – 40 fil.; Maxim Georgeş – 80 fil.; Karacsony Andrei – 1,40; Iosif Wagner – 1,40 și D. Avram (Maier) – 80 fil.

Din suma totală subtrăgându-se spesele de 23 cor. 70 fil., a rămas un venit curat de 108 cor. 10 fil., care sumă s-a depus spre fructificare în favoarea bisericii greco-catolice la *Izvorul*, reuniune de împrumut și păstrare la Sângeorgiul Român.

Primească onor contribuabili și, cu deosebire, cei care au suprasolvit, cele mai călduroase mulțumiri și pe această cale. Deie Dumnezeu ca de unde s-a luat să se umple înzecit și însutit. Fie ca faptele bune, nobile și înălțătoare de inimă să fie urmate de toți, ca așa, cu alta ocazie se pot înregistra un număr cu mult mai mare de binefăcători din comuna noastră!

ÎN ATENȚIA MESERIAȘILOR

IUSTIN SOHORCA¹

Sângeorgiul-Român este una din cele mai fruntașe comune situată pe Valea Someșului, cu peste 3300 locuitori, în majoritate absolută români. Aici se află scaldă de apă minerală renumită care, în sezonul de vară, este cercetată de public foarte numeros din mai multe depărtări.

În timpul mai nou, inteligența din loc în număr destul de numeros, și-au pus și își pune și acum toate puterile ca această comună să înainteze pe toate liniile.

Au înființat și sunt în ajun de-a mai înființa reuniuni salutare, ca să poată ajungă mai ușor la scopul dorit, reclamat de spiritul timpului de azi. Cu toate acestea, este și un lucru foarte dureros. Răul acesta îl poate asana numai un om venit anume spre acest scop.

Ne lipsește cu desăvârșire clasa mijlocie, adică n-avem meseriași români.

Pe lângă toate eforturile și îndemnările oamenilor spre muncă și cruțare, totuși, sunt siliți a merge la meseriași de jidan care, nu numai lucră mizerabil, dar în nelegiuirile lor dubesc șapte piei de pe bietul popor.

Repet, avem lipsă de meseriași români.

Cu deosebire, unul sau doi păpucari ar avea de lucru destul aici.

În toate anotimpurile dar, cu deosebire vara, ar face parale frumoase.

Poporul nostru când ar vedea că și meseriașii noștri știu îndeplini lucrurile jidanului, însă nu jidovește, ci mai bine și conștiincios, apoi îndemnat și animat de inteligenți care, sigur vor premerge cu exemplul, le-ar da tot concursul dându-le lucru destul numai să poată răzbi.

Pe lângă folosul propriu, ar face și binele public, deșteptând în popor dragostea și alipirea către meserii.

Deșteptând sentimentul acesta, ar face bine comunei, ținutului și întregii națiuni românești, pentru că e lucru cunoscut că poporul românesc îi lipsește clasa mijlocie, adică puternica clasă a meseriașilor.

Ca încheiere: dacă vreunul din meseriașii noștri ar fi aplicat să încerce, poate cu cea mai mare siguranță de reușită. Venituri materiale va avea și meritul național îl va încununa.

---

¹ *Foaia poporului*, Sibiu, Anul XI, 1903 (26 octombrie/8 noiembrie), nr. 44, p. 522.

Am scris acestea în atențiunea meseriașilor români văzând lipsurile și fiindu-mi milă de popor care n-are ce face, fără de nevoie merge la meseriașii perciunați de-l stoarce până la măduvă.

Noroc pe noi, căci numai unul este în comuna noastră, dar fiindcă e jidan, e prea destul.

Răul acesta îl poate delătura numai un meseriaș bun, harnic, cinstit și dornic de a face, după puteri, bine poporului român.

Un atare meseriaș român, așezat aici, ar fi binevenit, văzut și sprijinit din partea tuturor.

Apelez, deci, la meseriașii români, cu deosebire de branșa păpucăriei, ca unul sau doi să se hotărască și să vie în comuna noastră unde atât de tare li se simțește lipsa.

N-avem meseriași, dar vom avea!

FOLOASELE POMĂRITULUI

IUSTIN SOHORCA¹

Foloasele unei pomării², în general, le putem constata din trei puncte și anume:

1. Din punct de vedere economic.
2. Din punct de vedere sanitar.
3. Din punct de vedere estetic.

Din punct de vedere *economic*, pomăria aduce următoarele foloase: locurile rele de pe care nu luăm nici un folos, mai departe locurile pietroase și mocirloase de pe care folosul îl luăm cu multă trudă – și acela nu e nici pe departe îndestulător cu munca noastră – dacă le vom planta cu pomi, folosul va fi mai mare, iar munca nu numai că trebuie multă, dar e răsplătită bine. Dovezi, că munca e răsplătită, sunt satele și orașele de la noi și din străinătate, iar în tot anul iau un venit de zeci și sute de mii de coroane numai de pe pomi.

Poamele se folosesc în diferite chipuri, uscate și fierte, dau un nutremânt destul de bun, prefăcute în vin sau vinars ne dau ocazia ca să înconjurăm cârciumile, prin aceasta și alte păcate.

Banii meniți jidanului pentru băuturile sale rele, stricate și de multe ori chiar veninoase, ne stau în pungă, bând din al nostru în cinste și siguri că ceea ce beau e curat. Și ne-ar ticui mai bine! Prisosul de poame ne aduce și un prea frumos venit căci o grădină cu pomi plătește a avere cât de mare. Pe urmă în părțile lipsite de lemne, pomii servesc și ca material de foc. Apoi, cine nu cunoaște prețul cel mare al mobilelor făcute din lemn de pomi, de exemplu, din lemn de nuc, etc.

E constatat că frigurile și alte morhuri³ ce provin din aburii ieșiți din locurile mocirloase, băntuie, cu deosebire, în ținuturile lipsite de pomi. E constatat și aceea că plantând acele locuri cu pomi, mocirlele seacă, aerul se curățește și bolile dispar. Iată, dar, un bun argument ce nu ne lasă să ne îndoim de bunătatea pomilor, ci ne poruncește să-i cultivăm.

---

¹ *Foaia poporului*, Sibiu, Anul XII, 1904 (12/25 decembrie), nr. 51, pp. 666-667.

² Grădină cu pomi fructiferi.

³ Boli.

Ceea ce e pentru om plămâni, aceea e pentru pom frunza. Omul răsuflă prin plămâni, pomul prin frunze. Oamenii trag aerul cel bun și suflă afară pe cel stricat. Din aerul acesta, dacă e mult laolaltă, se nasc boli. Pomii, din contră, trag aerul cel rău pentru noi – adică tocmai acela ce e stricăcios sănătății noastre – și răspândesc un aer curat, proaspăt și bun.

Oricine e convins că oamenii de la munte sunt mai sănătoși decât cei de la șes. Aceasta provine de-acolo, că muntenii au mai multă parte de aerul cel binefăcător răspândit de arbori decât cei de la șes, care sunt lipsiți de pomi. De aici se vede că pomii sunt neapărat de lipsă pentru *sănătatea* noastră.

Poamele servesc ca un puternic mijloc de-a curăța sângele. Cine mănâncă poame multe e mai sănătos și mai vesel, căci sângele său e curat și plin de viață. E folositoare pomăria și din punct de vedere *estetic*, căci frumusețea grădinii cu pomi te duce în lume! Eu, raiul, mi-l închipui o grădină cu pomi! Raiul îl putem vedea pe acest pământ, făcut de mâinile noastre, numai să vrem! Oh, cât de frumoase pot fi ținuturile acelea și câtă laudă se cuvine locuitorilor din ele, care au grădini de pomi! Treci prin sat ca prin cele mai umbroase alee. Ochii nu răzbesc cu privirea, pe când inima ne saltă și desfată de atâta frumusețe! O pornire ne învață a cunoaște, a preamări și a mulțumi lui Dumnezeu, iar a preamări și a mulțumi lui Dumnezeu numai acela știe care are ocazia și a cărei inimă îi este cultivată prin muncă cinstită.

Da, *munca cultivă inimile!*

Sângeorgiul Român, 19 noiembrie 1904.

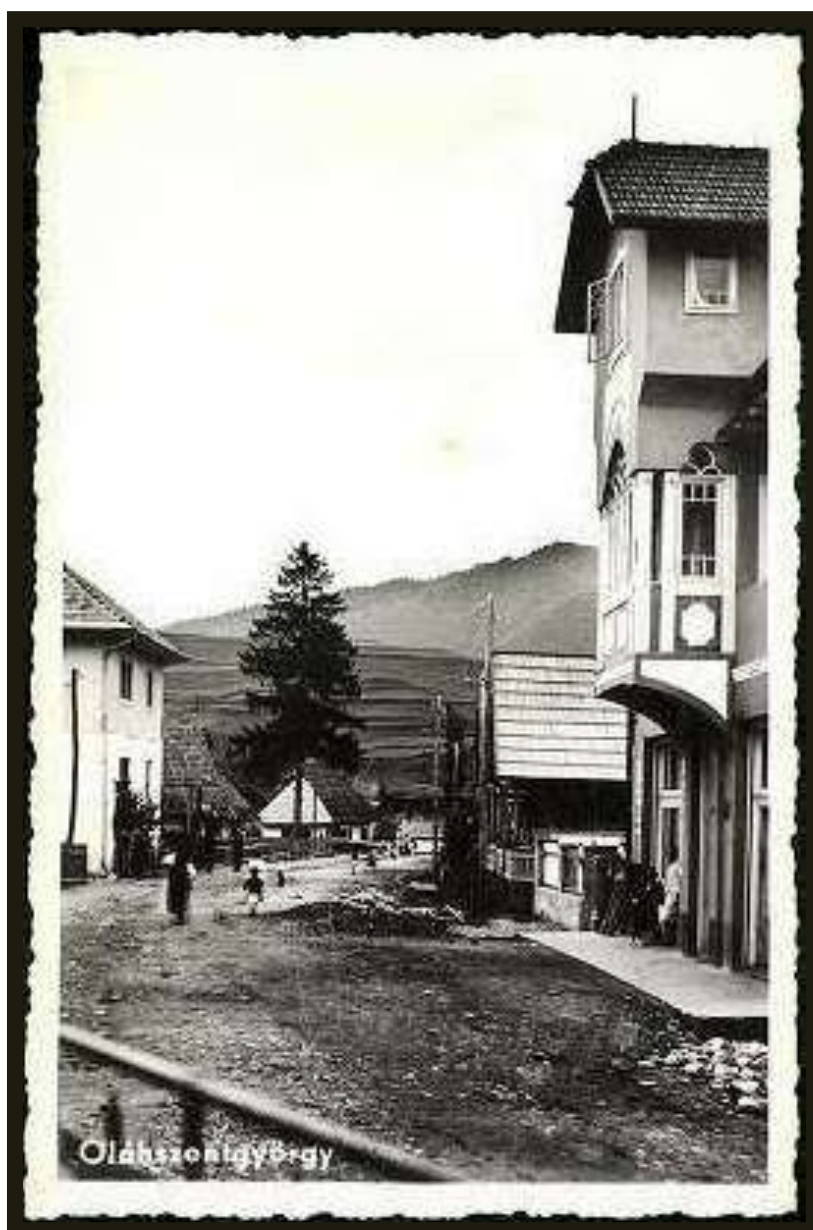
BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Fotografie din colecția Dorin Dologa

Fotografie din colecția Dorin Dologa

LOCUITORI DIN SÂNGEORZ-BĂI PARTICIPANȚI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

(1914-1918)

VIII

DORIN DOLOGA

În timpul primului război mondial românii din Sângeorz-Băi, asemenea celor din întreaga Transilvanie, au plătit un tribut greu de sânge. Conform recensământului din anul 1910 în localitatea Sângeorz-Băi trăiau 3462 de persoane, dintre care 3295 de persoane aveau ca limbă maternă limba română. Din numărul total al populației 1724 erau bărbați, iar 997 de persoane aveau vârsta cuprinsă între 20 și 39 de ani¹, marea majoritate a bărbaților având această vârstă fiind mobilizați și trimiși pe front. Dintre aceștia din urmă peste o sută de români și-au pierdut viața, au fost răniți, au rămas infirmi, sau au dispărut. Printre aceștia s-au numărat și cei ale căror cazuri le prezentăm în continuare:

Costan Solomon s-a născut la 23.10.1891. El era fiul lui Costan Tănase și Costan Sofia (născută Cârceu). La 05.10.1912 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 14.02.1915 a fost înaintat la gradul de caporal. În urma rănii primite pe front a fost diagnosticat cu calus vicios multiplu al metacarpului stâng cu anchiloza articulațiilor metacarpo - falangiale și pierderea funcționalității degetelor fără police, iar la 14.12.1915 fiind demobilizat și lăsat la vatră. La 25.11.1918 s-a căsătorit cu Rus Nastasia, născută la 07.01.1899, fiica lui Rus Simion și Rus Maria (născută Pui), împreună cu care a avut patru copii: Ioana, născută la 06.03.1919, George, născut la 03.05.1923, Tănase, născut la 15.01.1926 și Maria, născută la 23.10.1928².

---

¹ Traian Rotariu (coordonator), *Recensământul din 1910. Transilvania*, Editura Staff, 1999, p. 156-159.

² Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare S.J.A.N.B.N.), fond: *Invalizi, orfani, văduve de război*, dos. 5264, f. 2-4, 13-16, 19, 23-25, 28, 29.

Sohorca Cosma s-a născut la 02.06.1876. El era fiul lui Sohorca Simion și Sohorca Varvara (născută Puitău). La 01.10.1899 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej. La 10.01.1900 a fost înaintat la gradul de fruntaș, iar la 25.10.1900 a fost înaintat la gradul de caporal. La 01.10.1901 a fost trecut în rezervă. La 17.02.1902 s-a căsătorit cu Tahăș Raveca, născută la 10.08.1875, fiica lui Tahăș Dănilă și Tahăș Senia (născută Georges), dar nu a avut copii împreună cu aceasta. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca și caporal în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 14.10.1916 a încetat din viață în timpul luptelor de pe front. Rămasă văduvă, soția sa, Sohorca Raveca, nu s-a recăsătorit¹.

Solovăstru Maxim s-a născut la 12.06.1879 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Solovăstru Mitrofan și Solovăstru Firoana (născută Niculai). La 12.02.1906 s-a căsătorit cu Hehea Saveta, născută la 16.12.1886, fiica lui Hehea Cosma și Hehea Ioana (născută Moldovan). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Vasile, născut la 07.01.1905, Ioana, născută la 01.10.1907 și Maria, născută la 25.03.1914. Deși avea trei copii minori, la 16.01.1915 a fost încorporat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 24.10.1915 a dispărut în cadrul luptelor de pe frontul din Galiția. Rămasă văduvă, soția sa, Solovăstru Saveta, nu s-a recăsătorit².

Spaimoc Vasile era fiul lui Spaimoc Ioan și Spaimoc Nastasia. La 06.10.1898 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița. După ce a fost trecut în rezervă s-a căsătorit la 15.02.1902 cu Anton Ioana, fiica lui Anton Iacob, împreună cu care a avut un copil, pe Măriuca, născută la 07.04.1904. La 15.08.1914 a fost mobilizat ca sergent în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. După desființarea Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița datorită pierderilor suferite, a fost transferat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej. În urma rănirii la 26.09.1914 la mâna stângă în timpul luptelor de pe frontul din Serbia, a fost diagnosticat cu cicatrice aderentă a metacarpului stâng cu pierderea funcționalității degetelor mijlociu și inelar. În anul 1918 în timp ce făcea parte din Regimentul 63 infanterie austro-ungară din Bistrița care fusese reînființat, a fost „rănit la mâna dreaptă cu un cuțit de atac sturm messer în timpul revoluției, cauzat de spiritul

---

¹ *Ibidem*, dos. 5235, f. 3, 6, 7, 10, 12-20.

² *Ibidem*, dos. 5216, f. 3, 12, 21-26.

războinic al celor întorși de pe front”¹. Fiind rănit la ambele mâini, pentru a se putea îmbrăca și dezbrăca de haine avea nevoie de ajutorul soției sale².

Șirlincan Simion s-a născut la 25.02.1876 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Șirlincan Vasile și Șirlincan Dochia (născută Pop). La 01.10.1894 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 04.10.1894 a fost trecut în rezervă. La 27.05.1899 s-a căsătorit cu Mărcuș Saveta, născută la 18.04.1879, fiica lui Mărcuș Ilie și Mărcuș Nastasia (născută Ciocan), dar nu a avut copii împreună cu aceasta. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 05.10.1914 a dispărut în timpul luptelor de pe front. Rămasă văduvă, soția sa, Șirlincan Saveta, nu s-a recăsătorit³.

Șorecău Grigore s-a născut la 26.11.1884 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Șorecău Costan și Șorecău Ioana (născută Varvari). La 01.10.1905 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar la 01.10.1908 a fost trecut în rezervă. La 11.02.1909 s-a căsătorit cu Utalea Marina, născută la 17.11.1887, fiica lui Utalea Vasile și Utalea Ioana (născută Lupșor). Împreună cu aceasta a avut doi copii: Floarea, născută la 15.12.1911 și Grigore, născut la 27.09.1914. La 02.08.1914 Șorecău Grigore a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front, înainte de a-și vedea al doilea copil ce urma să se nască. La 23.06.1916 a dispărut în cadrul luptelor de pe front. Rămasă văduvă, soția sa, Șorecău Marina, s-a recăsătorit cu Budușan Ioan. Din nefericire, la 28.12.1928 Budușan Marina a încetat din viață din cauza unei pneumonii. La 13.03.1929 Sedria Orfanală a Județului Năsăud l-a numit pe Șorecău Login ca tutore al celor doi copii rămași orfani de ambii părinți⁴.

Șorecău Teodor s-a născut la 13.09.1878. El era fiul lui Șorecău Costan și Șorecău Ioana (născută Varvari). La 05.10.1900 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 25.11.1900 a fost trecut în rezervă⁵. La 18.02.1909 s-a căsătorit cu Bulbuc Raveca, născută la 01.08.1885, fiica lui Bulbuc Arsente și

---

¹ *Ibidem*, dos. 5254, f. 5.

² *Ibidem*, f. 1, 6, 8, 10-13 și *Idem*, fond *Colecția registre parohiale de stare civilă*, reg. 1145, f. 56 v.

³ S.J.A.N.B.N., fond: *Invalizi, orfani, văduve de război*, dos. 4956, f. 3, 17-19, 21.

⁴ *Ibidem*, dos. 5215, f. 1, 4, 9, 10, 14-18.

⁵ Perioada de stagiul militar este foarte scurtă. Probabil suferea de o afecțiune, sau este o greșeală în document.

Bulbuc Pelagia (născută Andresi), împreună cu care a avut un copil, pe Palagia, născută la 14.08.1910. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În timpul luptelor de pe frontul din Serbia a fost rănit, fiind diagnosticat cu calus vicios al radiului, cicatrice aderentă pe fața externă a antebrațului stâng și atrofia musculară a antebrațului și mâinii stângi. La 25.11.1915 a fost demobilizat și lăsat la vatră ca invalid de război. La 06.09.1917 soția sa, Șorecău Raveca, a încetat din viață din cauza tuberculozei. La 06.03.1919 Șorecău Teodor s-a recăsătorit cu Solovăstru Maria, născută la 02.09.1892, fiica lui Solovăstru Mitrofan și Solovăstru Firoana (născută Niculai), împreună cu care a avut un copil, pe Ion, născut la 01.07.1919. Se părea că viața intrase în sfârșit pe un făgaș ceva mai bun pentru Șorecău Teodor. Din păcate, la 27.06.1922 acesta a încetat din viață. Deși la cauza decesului apare mențiunea rană în stomac, un proces verbal încheiat la Primăria comunei Sângeorz-Băi la data de 02.10.1926 menționează faptul că Șorecău Teodor a încetat din viață din cauza infirmității sale dobândite în decursul primului război mondial. Cei doi copii ai lui Șorecău Teodor au rămas în îngrijirea lui Șorecău Maria¹.

Tahâș Avacom s-a născut la 01.05.1885. El era fiul lui Tahâș Samson și Tahâș Saveta (născută Popicica). La 01.10.1906 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 82 infanterie austro-ungară din Odorheiu Secuiesc, iar la 01.10.1909 a fost trecut în rezervă. La 01.10.1910 s-a căsătorit cu Tahâș Marina, născută la 11.06.1893, fiica lui Tahâș Dănilă și Tahâș Senia (născută Oanea). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Dănilă, născut la 31.01.1911, George, născut la 26.04.1913 și Anton, născut la 12.06.1915. Cu toate că avea trei copii minori, Tahâș Avacom a fost mobilizat la 28.07.1914 ca soldat în cadrul Regimentului 82 infanterie austro-ungară din Odorheiu Secuiesc și trimis pe front. La 14.06.1915 Tahâș Avacom a încetat din viață pe frontul din Galiția, în timpul luptelor de la Piskorowice. Rămasă văduvă cu trei copii minori, soția sa, Tahâș Marina, nu s-a recăsătorit².

Tahâș Ioan era fiul lui Tahâș Samson și Tahâș Saveta (născută Popicica), fiind fratele lui Tahâș Avacom. La 04.10.1904 a fost încorporat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar ulterior a fost trecut în rezervă. El s-a căsătorit și a avut împreună cu soția sa un copil, pe Samson, născut la 21.09.1914. Deși soția sa era însărcinată, la 15.07.1914 Tahâș Ioan a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63

---

¹ S.J.A.N.B.N., fond: *Invalizi, orfani, văduve de război*, dos. 5250, f. 3-5, 11, 14-21, 26.

² *Ibidem*, dos. 5596, f. 3, 4, 8, 9, 12, 13, 14, 18-23.

infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front, înainte ca să-și poată vedea copilul ce urma să se nască. La 07.12.1914 a fost rănit la piciorul drept pe frontul din Serbia. El a fost diagnosticat cu calus vicios al tibiei drepte și scurtarea tibiei drepte cu 4 cm. În luna noiembrie 1915 a fost demobilizat și lăsat la vatră¹.

Treancă Grigore s-a născut la 01.12.1872 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Treancă George și Treancă Magdalena (născută Ciocan). La 01.10.1894 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 01.10.1896 a fost trecut în rezervă. La 08.02.1897 s-a căsătorit cu Vasilca Matrona, născută la 07.04.1881, fiica lui Vasilca Grigore și Vasilca Irina (născută Isip). Împreună cu aceasta a avut trei copii: George, născut la 28.04.1904, Irina, născută la 10.11.1906 și Teodor, născut la 06.10.1910. Deși avea trei copii mici, la 02.08.1914 Treancă Grigore a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 05.10.1914 acesta a dispărut pe front. Rămasă văduvă, soția sa, Treancă Matrona, s-a recăsătorit la 14.02.1925 cu Jarda Ioan, născut la 12.08.1886, fiul lui Jarda Costan și Jarda Maria (născută Spaimoc). La 02.02.1937 Jarda Ioan a încetat din viață. Se pare că Jarda Matrona s-a recăsătorit a treia oară cu Puitău Procopie².

Efectele primului război mondial din punct de vedere al pierderilor umane s-au făcut simțite mult timp după terminarea acestuia. Pe lângă pierderile de vieți omenești provocate de război, după sfârșitul acestuia asistăm la o scădere accentuată a natalității. Documentele epocii vorbesc despre așa-numita „generație pierdută”, referindu-se la numeroasele vieți omenești irosite în timpul războiului. Neamul românesc păstrează vie amintirea sacrificiului lor prin monumentele ridicate în memoria acestora în localitățile natale și prin scrierile care evocă faptele lor.

---

¹ *Ibidem*, dos. 5571, f. 2, 6, 8, 9, 15, 18.

² *Ibidem*, dos. 5594, f. 4, 10, 11, 13, 16, 23-29.

Genealogia lui Nicolae Dărăban din Sângeorz

ELISABETA SCURTU

În numărul 1 (anul IV) din acest an al revistei Pisanii Sângeorzene am publicat un material referitor la genealogia militarului Vasile Dărăban, iar în acest număr ne dorim să prezentăm o altă ramură a Dărăbanilor, mai precis familia lui Nicolae. Demersul pe care ni l-am propus, de cunoaște familiile din Sângeorz în secolul al XIX-lea, îmbunătățește studiile demografice efectuate până acum cu privire la această localitate, dar și cele istorice pentru că din aceste familii s-au ridicat oameni destoinici care au scris istoria locală și regională.

Nicolae Dărăban, născut în 1795, locuia la casa cu numărul 13 alături de soția sa, Șofronia și cei șase copii. Primul copil a fost o fată, **Gacie**, venită pe lume în 20 septembrie 1825¹, dar decedată în 1 octombrie 1875². A urmat **Iftimia**, născută în 9 octombrie 1829³, aceasta a avut o fată nelegitimă, Ana, născută în 21 septembrie 1854⁴. **Filip** s-a născut în 16 octombrie 1831⁵, iar urma sa o pierdem în matricolele Sângeorzului. A urmat apoi **Gerasim**, născut în 1 martie 1835⁶, mort în 1 august 1850 de tifus⁷, **Maria**, decedată în vârstă de un an în 1836⁸, și **Necita** născut în 1838.

Șofronea a murit la 69 de ani în 25 decembrie 1865⁹, iar Nicolae Dărăban a murit în 16 martie 1875 la 80 de ani¹⁰.

Cel căruia i-a revenit casa și averea părintească a fost Necita, acesta s-a însurat la 25 de ani cu Ioana Spaimocu de 24 de ani, în 16 februarie 1863¹¹.

---

¹ Direcția Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale, Fond Registrele de Stare Civilă 55, dosar 1132, fila 8v.

² *Idem*, dosar 1150, fila 2.

³ *Idem*, dosar 1132, fila 23v.

⁴ *Idem*, dosar 1134, fila 37v.

⁵ *Idem*, dosar 1133, file 5.

⁶ *Ibidem*, fila 16.

⁷ DJB-NAN, FRSC, dosar 1147, fila 30v.

⁸ *Idem*, dosar 1132, fila 57.

⁹ *Idem*, dosar 1148, fila 89v.

¹⁰ *Idem*, dosar 1149, fila 38v.

¹¹ *Idem*, dosar 1143, filele 20-21.

Necita și Ioana au avut tot șase copii. **Ioan**, născut în 18 aprilie 1863¹, s-a căsătorit în 24 ianuarie 1894 cu Maria Lazăr, tânără de 17 ani², iar împreună au avut, până în 1908 cât putem consulta matricolele, următorii copii: **Andrei**, născut în 5 noiembrie 1895³, **Raveca**, născută în 6 mai 1898⁴, **Alexandru**, născut în 26 iunie 1900⁵, **Macsim**, născut în 7 ianuarie 1903⁶, **Ioana**, născută în 5 martie 1905⁷ și **Nicolae**, născut în 11 septembrie 1908⁸.

Revenind la familia lui Necita următorul copil care i s-a născut a fost **Maria**, venită pe lume în 11 aprilie 1868⁹. Aceasta a avut un băiat nelegitim cu Domide Pop, copilul s-a născut în 3 septembrie 1898¹⁰. În 29 august 1907¹¹, Maria s-a măritat cu tatăl copilului care avea la acea dată 42 de ani.

După Maria s-a născut **Elisabeta** în 18 iunie 1873¹², dar a decedat în 25 iulie 1878 de tuse¹³. În 21 februarie 1877 s-a născut **Alexandru**¹⁴ care s-a căsătorit în 17 februarie 1900 cu Paraschiva Michăilă¹⁵. **Elisabeta**, s-a născut în 23 septembrie 1880¹⁶, dar a murit în 31 octombrie 1892 de aprindere de grumaz¹⁷, ultimul copil de care avem știință a fost **Feronia**, născută în 13 iulie 1885¹⁸.

Ioana Dărăban a murit în 10 mai 1893, la 55 de ani, de fălci¹⁹, iar Necita s-a stins după 1900 dar din păcate registrele morților nu mai există de la această dată, așadar nu știm data decesului său cu exactitate.

Contribuțiile genealogice referitoare la descendenții lui Nicolae Dărăban completează tabloul familial al Dărăbanilor și cel demografic al Sângeorzului pentru secolul al XIX-lea.

---

¹ *Idem*, dosar 1135, filele 54-75.

² *Idem*, dosar 1145, filele 31-32.

³ *Idem*, dosar 1139, filele 52-53.

⁴ *Ibidem*, filele 74-76.

⁵ DJB-NAN, FRSC, dosar 1139, filele 94-95.

⁶ *Ibidem*, filele 115-116.

⁷ *Ibidem*, filele 142-143.

⁸ *Ibidem*, filele 181-182.

⁹ DJB-NAN, FRSC, dosar 1136, filele 5-6.

¹⁰ *Idem*, dosar 1139, filele 78-79.

¹¹ *Idem*, dosar 1145, filele 77-78.

¹² *Idem*, dosar 1136, filele 39-40.

¹³ *Idem*, dosar 1150, fila 24v.

¹⁴ *Idem*, dosar 1137, filele 28-29.

¹⁵ *Idem*, dosar 1145, fila 50-51.

¹⁶ *Idem*, dosar 1138, filele 14-15.

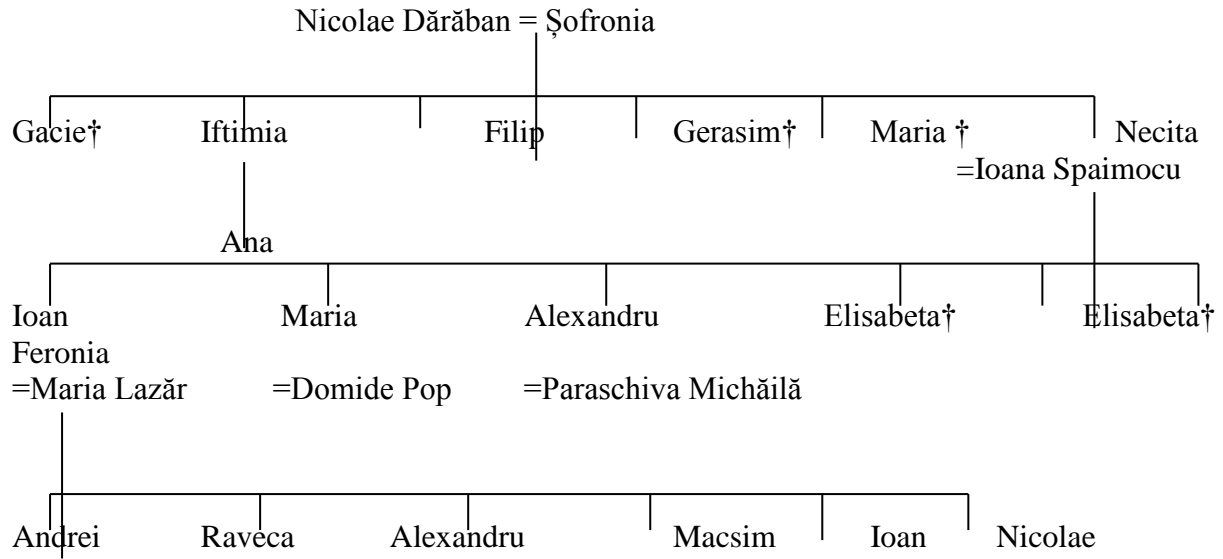
¹⁷ *Idem*, dosar 1150, fila 151v.

¹⁸ *Idem*, dosar 1138, filele 73-74.

¹⁹ *Idem*, dosar 1150, fila 155v.

Genealogia lui Nicolae Dărăban din Sângeorz

Profesorul Anton Domide și renașterea ortodoxiei în Sângeorz-Băi

---

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Profesorul Anton Domide s-a născut în comuna Șanț (azi în județul Bistrița-Năsăud) la data de 18 decembrie 1880.

Ca toți copiii de descendenți de grăniceri, a urmat, mai întâi, la școala primară din sat și, apoi, la *norma* din Năsăud, după care a trecut la Gimnaziul superior fundațional, parcurgând clasele I-IV, fiind un elev bun la învățătură. Probabil, mijloacele materiale modeste au decis etapa următoare pentru fiul de țărani ca să ajungă la Preparandia de stat maghiară din Deva care acorda burse numeroase pentru atragerea românilor și sașilor în capcana maghiarizării. Părăsește Ardealul pentru a se duce la Pesta la „Pedagogia Superioară”, cea mai mare școală la care putea aspira un absolvent de preparandie. Studiile superioare au durat trei ani. A ajuns la Preparandia română greco-catolică din Gherla unde a predat matematica, fizica, chimia, științele naturale, geografia și astronomia. Prin 1908, în urma unei așa-zise fapte irevențioase la adresa vlădiciei (după unii că era prea elegant), a fost mutat la un liceu foarte îndepărtat din Ungaria. Acolo l-au aflat evenimentele din anul 1918 din Transilvania. S-a întors grabnic la Cluj unde a funcționat ca profesor și funcții de conducere la mai multe școli din Cluj, având și alte activități profesionale și obștești¹.

Din această poziție îl găsim implicat și în probleme ortodoxiei de pe Valea Rodnei, din perioada interbelică, cu centrul său de renaștere Sângeorgiul Român, apoi Sângeorz-Băi. Lupta pentru renașterea ortodoxiei pe aceste meleaguri a dat-o ieromonahul athonit Ioachim Băznog, fiul al Sângeorzului. Acesta a început construirea unei bisericii ortodoxe, i-a fost demolată, a fost maltratată de către confrății greco-catolici locali, aici incluzând și autoritățile civile locale². Lucrările de zidire a bisericii au stagnat până în august 1925 când conducerea lucrărilor i-a fost încredințată profesorului Anton Domide, avându-l alături pe

---

¹ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva – vol. VII, Memoria culturii*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1993, pp. 334-338.

² Alexandru Dărăban, *Ieromonahul Ioachim Băznog din Sângeorz-Băi*, Editura Charmides, Bistrița, 2010, pp. 53-55; Alexandru Dărăban, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Băznog*, Editura Sfântul Nicolae, Brăila, 2013, pp. 174-191.

ieromonahul Ioachim. Sub conducerea acestuia s-a ajuns ca la data de 30 octombrie 1925 lucrările să fie puse sub acoperiș.

La data de 9 noiembrie profesorul Anton Domide a întocmit un raport pe care l-a înaintat către Episcopie, în care preciza următoarele:

- a rămas pentru primăvară tencuitul și pictatul;
- la data de 14 noiembrie se dorește a se pune Sfintele Cruci pe turn, precum și parafulgerul;
- să descalece la fața locului inginerul Lungu, precum și un preot de la Episcopie;
- să se readucă de la Primărie cele trei clopote confiscate de autoritățile locale;
- la acea dată să se constituie comitetul parohial din care să facă parte și două familii din corpul didactic al Școlii de arte și meserii;
- să se întocmească un proces verbal asupra stadiului lucrărilor;
- să se constate toate agresiunile la care a fost supus călugărul;
- să se constate că ieromonahul rămâne un agent de propovăduire al ortodoxiei;
- călugărul să fie trimis și autorizat pentru a face colecte până la primăvară¹.

În urma raportului întocmit de profesorul Domide, Episcopia l-a delegat pe preotul Simion Vasinca, care s-a deplasat la Sângeorz la data de 15 noiembrie 1925, întocmind, la rândul-i, un raport care confirma cele spuse de profesor².

La fel ca și călugărul, nici profesorul Domide nu a fost scutit de neplăceri, fiindu-i puse piedici de către organele administrative și bisericești greco-catolice locale. Văzându-se în asemenea situație, la data de 2 ianuarie 1926 întocmește un nou raport către Episcopie în care arăta următoarele lucruri:

- s-a întocmit o adresă de către subprefect cum că nu s-a dat concesiunea prealabilă la cererea înaintată către primărie;
- nu s-a anexat planul și devizul;
- adresa subprefectului trădează o ironie prin tonul care-l folosește, folosind expresia „biserica lui Bâznog”;
- faptele ce s-au petrecut în jurul edificării acestei biserici prin: oprirea oricărui zilier și muncitor în a lucra la biserică, interzicerea vânzării de piatră de către cariera din comună,

---

¹ *Ibidem*, pp. 56-57.

² *Ibidem*, p. 58.

provocarea unui scandal cu oameni beți care au furat clopotele de la biserică ducându-le la Primărie;

- edificiul corespunde integral planului original¹.

La data de 12 iulie 1926 profesorul Anton Domide anunța Episcopia că biserica era terminată și că în termen de trei săptămâni să aibă loc sfințirea bisericii. Pentru a fi mai convingător, trimite un raport mai detaliat, la data de 12 august 1926, în care specifica:

- toate lucrările sunt gata pentru actul sfințirii;

- a descălecat în comună preotul Buzdug din Josenii Bârgăului care a intervenit pentru recuperarea clopotelor, dar fără niciun rezultat;

- s-a constituit un comitet format din douăsprezece doamne, aflate la Băi, care au întreprins cu o sinceritate și vitejie adevărată actul de recuperare al clopotelor la data de 12 august;

- la sfințire va sluji și protoiereul basarabean Teodosie Wolovey, rugând totodată, ca sfințirea să fie înfăptuită de protopopul de Bistrița, Grigore Pletosu²;

Actul de sfințire a bisericii ortodoxe, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, a avut loc la data de 15 august 1926 în prezența a 3.000-3.500 locuitori, aceasta fiind prima biserică ortodoxă ridicată pe aceste meleaguri după 1918.

Acest fapt a fost evidențiat și de oficiosul Episcopiei, *Renașterea*, care menționa, printre altele, că *dacă s-a putut preda sfintei sale destinațiuni această biserică, în timp relativ scurt, este fără îndoială meritul și stăruința inimosului director al Școlilor Medii din Cluj, domnul profesor Anton Domide care, din încredințarea Consiliului Eparhial, a luat în mână frâiele conducerii lucrărilor de la biserică – pe lângă toate piedicile puse la cale din partea fraților greco-catolici – biserică prevăzută cu trei clopote și cu toate cele de trebuință, s-a terminat cu bine și e un semn bun pentru răspândirea ortodoxiei în acele părți³... Comuna Sângeorzul Român e o puternică comună cu populație în majoritate greco-catolică și numai cu sforțări aproape supraomenești s-a putut ridica aceasta, prin stăruința preamodestului ieromonah Bâznog, prin colectele făcute de acesta în toate ținuturile țării⁴.*

---

¹ *Ibidem*, pp. 58-59.

² *Ibidem*, pp. 59-60. În aceeași zi, 15 august 1926, P. S. Nicolae Ivan a săvârșit slujba de sfințire a Mănăstirii Rohia, ceea ce justifică sfințirea lăcașului de cult din Sângeorz de către protopopul Grigore Pletosu.

³ *Ibidem*, p. 61. A se vedea *Renașterea*, Cluj, 1926, nr. 35, pp. 5-6.

⁴ *Ibidem*.

Fotografie din colecția Dorin Dologa

RĂNILE COMUNISMULUI

Condamnarea comunismului

- III -

RADU PREDA

La un deceniu de la Rezoluția 1096 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), același for va relua tema condamnării comunismului, dar de data aceasta într-un context complet schimbat. Între timp, scena politică și intelectuală a Europei a fost bulversată de apariția în 1997 a cărții editate Stephan Courtois, el însuși fost activist de stânga și cu antecedente anarhice, *Cartea neagră a comunismului* (ediția românească apare în 1998). Pentru prima dată se făcea încercarea de a însuma victimele dominației ideologiei marxiste, rezultatele spulberând mitul întreținut de inteligența occidentală a „pierderilor colaterale”, minore în raport cu viziunea majoră, și arătând cum, de fapt, regimul comunist are atât în teorie, cât și în practică o dimensiune criminală constitutivă. Cum altminteri decât criminal poate fi numit un sistem politic care își datorează „succesul” unui număr de peste o sută de milioane de victime și care, în scrierile lui fundamentale, exaltă teroarea și lupta de clasă ca instrumente legitime?

Punerea în discuție a acestor lucruri la împlinirea primului deceniu de la căderea comunismului a reaprins vechile dispute de credință, în sensul deja lămurit al comunismului ca religie atee, dintre „idealiști” și „realiști”, așa cum am asistat de pildă imediat după publicarea în Occident a cărților lui Soljenițîn, la finele anilor 70, un alt mare distrugător de mituri și un dizident incomod pentru Moscova dar și Occident deopotrivă. În plus față de polemicile deja tradiționale dintre stângismul irațional și partizanii bunului simț, de stânga sau de dreapta, îl reprezintă tema lansată de *Cartea neagră a comunismului* dacă și cum este oportună comparația dintre nazism și comunism, dintre holocaust și gulag, dintre crima în numele rasei superioare și cea în numele omului nou. Subiectul este de două ori important. În primul rând, de modul cum are loc „omologarea” tuturor exceselor ideologice și penale se poate ajunge la o măsură unică și serioasă a *oricărei* crime produsă în *oricare* colț de lume, indiferent de regimul politic, din Ruwanda până în Bosnia și din Fâșia Gaza până în China, de la baza americană Guantanamo din Cuba la taberele italiene de refugiați africani din Lampedusa. În posesia acestei unități unice de măsură, *toate* încălcările majore ale drepturilor omului ar fi de la sine condamnabile, adică nu ar mai putea fi negociate politic, ideologic sau mediatic, așa cum se întâmplă azi, ceea ce face posibil tristul și cinicul paradox ca unele injustiții să fie mai condamnabile decât altele.

În al doilea rând, un astfel de consens etic asupra gravității oricărui abuz, traducere în cele din urmă a consensului legat de drepturile omului, ar facilita impunerea unei jurisdicții reale pentru Tribunalul Penal Internațional (TPI), o instituție suferind încă tocmai de aplicarea dublei măsuri în

situațiile în care nu se poate lucra cu adevărat și credibil decât cu una singură. În fine, tot o noutate față de dezbaterile anterioare lui 1996 o reprezintă aprofundarea cercetării istoriografice a perioadei comuniste de la o țară la alta odată cu deschiderea parțială sau totală a arhivelor. Scoaterea la iveală a complicităților, confirmarea bănuielilor, reabilitările morale și surprizele de proporții prilejuite de incursiunea în memoria vastă și plurivocă a comunismului (regimul totalitar cu cea mai consistentă urmă arhivistică!), toate acestea au mărit presiunea asupra clasei politice de a se pronunța față de întreg fenomenul comunist și de a îngădui o reparație simbolică față de victimele acestuia.

Foarte sumar prezentată, aceasta era atmosfera în care s-a reluat discuția în cadrul APCE asupra necesității deconspirării și condamnării crimelor regimurilor comuniste totalitare. Rezoluția 1481 din 2006 a fost, potrivit uzanțelor, precedată de un Raport (raportor: Göran Lindblad, PPE, Suedia) bazat în bună parte pe datele cărții lui Courtois. Raportorul pleacă de la constatarea că, oriunde s-au instalat la putere, regimurile comuniste au provocat încălcări masive ale drepturilor omului. Este regretat faptul că opinia publică se arată a fi prea puțin conștientă de crimele comise de aceste regimuri. Partidele comuniste și postcomuniste ale statelor membre ale APCE sunt de aceea rugate să se delimiteze față de abuzurile și crimele anterioare. Raportul propune instituirea unui comitet de experți independenți care să adune și să analizeze informațiile privind actele de încălcare a drepturilor omului pe durata regimurilor comuniste și să se ajungă astfel la condamnarea oficială internațională a crimelor comise de totalitarismul comunist. În plus, este propusă instituirea unei zile comemorative pentru victimele comunismului și deschiderea unor muzee care să prezinte atrocitățile acestuia. Proiectul de recomandare, imediat după cel al Rezoluției propriu-zise, insistă tocmai pe deficitul de dezbatere publică și de prezență mediatică a tematicii legate de moștenirea comunismului. În expunerea de motive, raportul scoate printre altele în evidență faptul că ar fi un grav eșec moral și instituțional ca tocmai Consiliul European, în centrul activității căruia stă tocmai promovarea drepturilor omului, să se arate indiferent sau prea puțin receptiv față de injustițiile sistematice produse de regimurile comuniste totalitare. Raportul trece apoi în revistă crimele comunismului folosind în bună parte, cum am precizat deja, datele analizei coordonate de Courtois. Concluziile echipei acestuia au fost de altfel confirmate și în cadrul Audierii parlamentare organizate la Paris în data de 14 decembrie 2004. Tot în cadrul întâlnirilor pregătitoare se înscrie și vizita delegației APCE la Moscova în zilele de 15-17 iunie 2005, prilej cu care s-a încercat, fără succes, obținerea accesului la arhivele Kremlinului.

Textul Rezoluției 1481/2006 este, comparabil cu raportul, foarte succint. Primele articole preiau cele afirmate în raportul preliminar referitoare la faptul că, fără excepție, comunismul a instaurat regimuri brutale, drepturile omului fiind violate sistematic. Motivația ideologică a acestei atitudini este astfel descrisă de Rezoluție: „Crimele au fost justificate în numele teoriei luptei de clasă și a principiului dictaturii proletariului. Interpretarea acordată acestor două principii a stat la baza

legitimării ‘eliminării’ unor categorii de persoane, care erau considerate ca dăunătoare construcției noii societăți și, ca urmare, tratați ca dușmani ai regimurilor comuniste totalitare”. După identificarea miezului tare al viziunii comuniste, cel care în ultimă instanță explică de ce este incompatibil idealul politic al extremei stângi cu idealul democratic, Rezoluția operează un viraj retoric surprinzător atunci când afirmă: „Adunarea Parlamentară recunoaște că, în ciuda crimelor regimurilor comuniste totalitare, unele partide comuniste din Europa au contribuit la constituirea cadrului unui regim democratic.” O astfel de inconsecvență crasă nu ilustrează altceva decât paradoxul unei formule politice aplicate în țări diferite și având rezultate diferite. Este adevărat că, în Franța sau Italia sau chiar în Grecia sau Spania, partidele comuniste de după al doilea război mondial au făcut parte din viața politică, au susținut coaliții guvernamentale, adică au participat în felul lor la pluralismul democratic. În ciuda acestei realități duale, comunism declarat democratic în Vest și evident totalitar în Est, nu este mai puțin adevărat că avem de-a face cu *aceeași* ideologie incompatibilă în ultimă consecință cu democrația. Discuția legată de eurocomunism devine brusc de actualitate. Cu alte cuvinte, dacă extremei drepte i se refuză pe bună dreptate participarea la viața politică sau este atent observată, cum este posibil ca extrema stângă să devină, la mai puțin de două decenii de la eșecul dramatic din Est, compatibilă cu noile democrații și să se invoce aici prezumata contribuție pozitivă a comunismului în varianta lui occidentală? Unde poate duce această lipsă de claritate și de vigilență o arată situația Germaniei de azi confruntată cu spectrul revenirii la putere, la nivel de Land-uri, a fostului partid comunist din RDG sub forma conglomeratului Die Linke, câștigător acum nu doar în Est, ci și în Vest (mai precis, în Saarland). În plus, din punct de vedere doctrinar, reciclarea extremei stângi pune la grea încercare însăși social-democrația, obligând radicalizarea poziției acesteia și prin asta a întregului spectru politic în perioade de dezechilibre majore cum este cea actuală.

Ca și cum după afirmația de mai sus totul ar fi în ordine, Rezoluția continuă prin regretarea absenței unei cercetări și condamnări a crimelor comunismului. În aceeași logică a pasului înainte urmat de cel înapoi, textul mai constată: „Partidele comuniste sunt, din punct de vedere juridic, legale și încă active în unele țări, deși, uneori, nici măcar nu au luat distanță față de crimele comise în trecut de către regimurile comuniste totalitare.” Aici ne putem gândi de pildă la Partidul Comuniștilor din Moldova și la figura unui lider precum Vladimir Voronin, admirator al lui Lenin și ctitor de mânăstire (sub jurisdicția canonică a Moscovei, se înțelege!) deopotrivă. Amestecul acesta de trecut neasumat și prezent confuz este din păcate cauționat tocmai de grila de lectură din spatele Rezoluției. Lipsa unei linii clare în domeniu face posibil tocmai ca regimuri precum cel comunist din Moldova să fie legitimat prin intermediul Consiliului Europei. Pentru a mai salva ceva din credibilitatea proprie, textul APCE pledează în continuare pentru asumarea trecutului istoric, pentru reabilitarea victimelor, pentru condamnarea la nivel internațional, nu doar la nivel național, a crimelor regimurilor comuniste totalitare și în general pentru o dezbatere pe temă. Rezoluția condamnă din nou încălcările drepturilor

omului, în trecut și azi, de către regimurile comuniste, reinvitând „toate partidele comuniste și postcomuniste din statele membre ale Consiliului Europei, în cazul în care nu au făcut-o, să reexamineze istoria comunismului și propriul trecut, să se distanțeze în mod clar de crimele comise de regimurile comuniste totalitare și să le condamne fără echivoc.” Încurajarea istoricilor de a cerceta în continuare „pentru a stabili și evalua în mod obiectiv faptele” încheie textul. Consecvent cu lipsa de consecvență a Rezoluției 1481, propunerile concrete ale raportului, mai ales cele referitoare la instituirea unei zile comemorative pentru victimele comunismului și deschiderea unor muzee care să prezinte atrocitățile acestuia, nu au fost preluate. Altfel spus, ceea ce ar fi trebuit și ar fi putut să fie un proces cathartic, de eliberare prin asumare de o enormă povară intelectuală și politică, a eșuat din păcate în pragul recunoașterii faptului că, indiferent cum îi spunem răului pe nume și oricâte circumstanțe i-am acorda, el rămâne în esență același. Cum spunea Judt, deja citat la început, dacă național-socialismul *a fost* cel mai mare rău, comunismul *rămâne* cel mai mare pericol. Și tot cum am precizat la început, pericolul nu rezidă în perpetuarea reziduală a unor astfel de partide la putere, ci a unei viziuni fundamentale incapabile să respecte persoana umană¹.

---

¹ *Tribuna*, Cluj-Napoca, nr. 174 (2009), p. 25; <http://teologia-sociala.ro/index.php/ro/blog-tso?start=135>

Anihilarea organizației „Garda Albă” de către Securitate (1949)

OANA IONEL

Denumirea de „Garda Albă” este dată de către Securitate organizației de rezistență creată și condusă de Leonida Bodi, care a avut nucleul pe raza comunelor Rebra, Rebrîșoara și Parva din județul Bistrița-Năsăud. Membrii organizației depuneau un jurământ în numele „Ligii Naționale Creștine”, iar în declarațiile date în anchetă nici o persoană nu a vorbit despre o altă denumire. Cu toate acestea, se pare că în zona în care activa această organizație există anumite indicii despre prezența „Gărzii Albe”, dar probabil că acestea au fost create de către autorități pentru dezinformarea locuitorilor din zonă și atragerea celor nemulțumiți, fiind pretext pentru condamnarea lor. Unele informații atestă că în pădurile din zonă ar fi fost încrustată această denumire pe scoarța copacilor și că au fost difuzate mai multe manifeste, în numele organizației¹ – fapte pe care nu le-a recunoscut nici unul dintre cei arestați. Considerăm că într-o zonă mult mai extinsă (Moldova de Nord, dar și regiunea Mureșului) exista o adevărată psihoză în legătură cu o organizație de rezistență intitulată „Garda Albă”, iar tot ceea ce era săvârșit în afara legii era atribuit, cel puțin în faza inițială a anchetelor, pe seama membrilor ei. Leonida Bodi însuși afirmă, în declarațiile sale din cadrul anchetei, că „Garda Albă” e un zvon și că nu are nici o legătură cu așa ceva², dar recunoaște că a condus o organizație de rezistență care se numea „Liga Națională Creștină”, formată din țărani din zonă. Notarul Stoicescu din comuna Slătinița, județul Bistrița-Năsăud, răspundea întrebărilor puse de un informator în legătură cu existența „Gărzii Albe” astfel: „partizani nu există în județ, aceștia fiind hoți de drept comun ori formațiuni de partizani lanșați de însuși Ministerul de Interne cu scopul fie de a capta pe acei care ar voi să fugă în munți, fie de a crea grupuri de partizani proprii, care să se afle deja pe teren în momentul unui conflict pe plan extern, cu reflexe interne”³.

Viața lui Leonida Bodi, reconstituită după propriile declarații date în anchetă, ar putea constitui punctul de plecare al unui scenariu de film. Născut în comuna Poiana Ilvei, județul Năsăud, Leonida devine locotenent în armata română în cel de-al doilea război mondial. Pentru că vorbea fluent limba germană, în vara anului 1941 primește misiunea de a urmări în secret și a raporta pe toți ofițerii și civilii care intră în contact

---

¹Autoritățile erau de părere că manifestele, deși scrise în numele „Armatei Albe”, erau redactate de către locuitorii din comunele în care erau difuzate „cu intenția de a produce panică în rândul autorităților” (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 1, f. 339).

²A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 13, f. 490.

³A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 1, f. 326.

neoficial cu autoritățile germane din zona petroliferă și oferă mai multe date despre căpitanul Otto Haupt¹. Este apoi trimis pe front cu Divizia 13 Infanterie și în iarna 1942/1943 cade prizonier în zona Stalingradului. În timpul prizonieratului devine președintele mișcării antifasciste din lagărele de ofițeri², raportând N.K.V.D-ului date despre trecutul lui Otto Haupt, prizonier și el. Este unul dintre cei care participă efectiv la crearea Diviziei „Tudor Vladimirescu”³, cu care revine în țară și luptă pe Frontul de Vest, fiind comandant de batalion. În timpul unei misiuni nocturne de recunoaștere din ianuarie 1945, cade din nou prizonier și, datorită trecutului său din U.R.S.S., este judecat și condamnat la moarte⁴, dar apoi este grațiat și internat într-un lagăr de evrei deportați, în Austria. După cum afirmă, înainte de pronunțarea sentinței a fost contactat de un trimis de-al lui Horia Sima care, în schimbul retragerii acuzațiilor, i-a propus să accepte să revină în țară cu misiunea de a-i transmite lui Petru Groza că legionarii se vor înscrie în Frontul Plugarilor dacă autoritățile se obligă să nu-i mai persecute, dar el refuză⁵. La 4 mai 1945 este eliberat din lagăr de trupele americane, apoi încartiruit într-un oraș din Austria, unde susține că i-a organizat pe cetățenii români în vederea repatrierii⁶. În luna iunie 1946 revine în țară, împreună cu un lot de evrei, dar este arestat la Oradea și cercetat de Direcția Generală a Siguranței, apoi trimis la Divizia „Tudor Vladimirescu” și de aici la închisoarea Curții Marțiale din București. Este acuzat și judecat pentru trădare și dezertare, dar este achitat de ambele acuzații⁷. Procesul este însă reluat, dar, pentru că s-a prelungit mai mult timp, Leonida Bodiș pleacă acasă la familia sa din Năsăud. Astfel, este condamnat, în contumacie, la 25 de ani muncă silnică⁸ și, cu toate că apărătorii săi îl sfătuiesc să facă recurs, se hotărăște să nu mai revină în București și să se sustragă executării pedepsei. Se stabilește la niște rude din comuna Rebrîșoara, județul Năsăud.

Conform declarațiilor lui Leonida Bodiș, în anul 1948 a fost contactat de anumiți locuitori ai comunei Rebrîșoara care i-au propus să formeze o organizație împotriva regimului instaurat în România, expunându-i mai multe probleme: „Amenințările pe care le primesc ei de la comuniștii din comună, că în caz de război ei vor fi distruși sau deportați în Rusia; teama de colhoz și de mâncat la cazan; hotărârea lor că, dacă vor veni și acele zile, mai bine apucă cu toții pădurile, decât să li se ia averile și să capete cu porția de la cazan, de la unul sau altul”⁹. În linii mari, Bodiș le-a explicat că organizația pe care ar putea-o constitui ar deveni activă numai în momentul declanșării unui conflict mondial, iar atunci să se ocupe cu menținerea ordinii în comună¹⁰. Pentru ca persoanele cu care lua legătura să nu-l deconspire, cei prezenți au luat hotărârea de a depune un jurământ¹.

---

¹ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 8, f. 383.

² *Ibidem*, f. 407.

³ *Ibidem*, f. 481.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 399.

⁶ *Ibidem*, vol. 13, f. 481. Într-o altă declarație, Leonida Bodiș afirmă că „fără a avea o împrumuterie din partea statului [român – n.n.], am urmărit îndeaproape toate mișcările legionarilor și a românilor fugiți ulterior din țară. După repatrierea mea, am dat o notă informativă în acest sens Siguranței Generale a Statului și Marelui Stat Major Secret”. Un inspector din cadrul Marelui Stat Major îi promite că informațiile pe care le-a comunicat autorităților vor fi aduse la cunoștința lui Emil Bodnăraș, cu propunerea ca Leonida Bodiș să fie trimis în străinătate pentru a-și continua „misiunea” începută din proprie inițiativă (*Ibidem*, vol. 8, f. 399).

⁷ *Ibidem*, vol. 13, f. 481v.

⁸ *Ibidem*, f. 482.

⁹ *Ibidem*, f. 511.

¹⁰ Din declarațiile lui Leonida Bodiș date în anchetă, scopurile organizației erau următoarele: „apărarea credinței creștine - prin rezistență spirituală la atacurile ideologice eventuale contra ei; apărarea și respectarea familiei fiecăruia contra încercărilor de subminare a familiei; respectarea și apărarea avutului personal al fiecăruia contra

Primele informații ale Siguranței despre existența unei „organizații subversive” în zona Năsăudului datează din ziua de 21 iulie 1948: „în mod precis fostul locotenent Bodiu Leonida, originar din comuna Poiana Ilvei, dispărut de la domiciliu din anul 1947, fiind condamnat pentru fapte politice, în prezent are o organizație în Munții Rodnei, împreună cu un maior și alți fugari politici. Acesta are legături și în comuna Rebrîșoara cu numitul Burdeț Ioan, cârciumar, care posedă aparat de radio, unde vine Bodiu și ascultă, acesta având, din informații, legătură și în Munții Rebrîșoara. Burdeț Ioan este, printre altele, și membru în P.M.R., însă acesta îl sprijină în toate acțiunile lui Bodiu, pe care-l ține ascuns de multe ori în locuința lui”².

Documente din luna august 1948 atestă implicarea Serviciului de Informații al Armatei (S.I.A.) în acțiunile întreprinse pentru arestarea lui Leonida Bodiu³, iar rezoluția colonelului de Securitate Birtaş pusă pe un astfel de raport reprezintă debutul urmăririi atente a problemei semnalate: „Exploatare prin D.R.S.P. Cluj. Se va verifica existența persoanelor semnalate. Vor fi supravegheați, făcuți informatori pădurari. Folișiți minierii din Rodna. Ni se vor raporta măsurile luate și rezultatele. Se va întocmi de Birou un dosar pentru această problemă”⁴.

O metodă de anihilare a organizației de rezistență condusă de Leonida Bodiu a fost propusă de însuși Ministrul Apărării Naționale⁵ – **infiltrarea unor ofițeri „deblocați” în organizație**. În acest caz legenda consta în prezentarea lor ca fiind „fugari”, urmăriți de autorități și dornici să adere la organizația de rezistență pentru a lupta contra regimului. Prin urmare, la 18 septembrie 1948 S.I.A. comunică Direcției Generale a Securității Poporului că „Domnul ministru al Apărării Naționale sugerează ideea infiltrării unui element (ofițer sau subofițer « deblocat ») printre aceste grupuri de refugiați, în scopul de a procura date și informațiuni precise asupra acestora. Vă rugăm să binevoiți a ne comunica părerea dvs. asupra acestei propuneri. În cazul că vă însușiți această idee, organele Serviciului de Informații al Armatei vă stau la dispoziție pentru a colabora la descoperirea și prinderea acestor bande. Șeful S.I.A., lt. col. Gh. Evulescu”⁶. Răspunsul D.G.S.P. a venit peste 10 zile: „vă rugăm să binevoiți a dispune, cunoscând că din rapoartele aflate la dosar și din semnalările S.I.A. rezultă că informatorul este același și că suntem de acord cu introducerea unui informator bine instruit, care, sub masca de ofițer deblocat și urmărit de organele se securitate pentru fapte politice, ar avea posibilitatea să stabilească întreaga activitate a organizației”⁷.

Pentru a pune planul în aplicare, s-a organizat **o rețea informativă** în zonă, din care făceau parte colaboratori ai S.I.A. și ai Securității. În luna septembrie 1948, după ce Securitatea infiltrase informatori în cadrul organizației de rezistență, aceștia nu puteau îndeplini ordinele primite, deoarece cei urmăriți „se feresc de orice persoană, iar ei se cunosc cu toții”⁸, dar activitatea lor a continuat. Pe lângă aceasta, se propunea ca „efectivele posturilor de jandarmi din regiune să fie mărite și dotate cu armament automat”⁹, pentru că existau date conform cărora „partizanii” ar fi deținut importante cantități de armament și muniție¹⁰.

---

atacurilor care ar fi comise la dezlănțuirea unui eventual conflict mondial; după terminarea conflictului mondial, la o eventuală consultare a voinței publice, sprijinirea rechemării Regelui în țară” (*Ibidem*, f. 485v).

¹ *Ibidem*, f. 511.

² *Ibidem*, vol. 8, f. 4.

³ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 1, f. 395.

⁴ *Ibidem*, f. 385.

⁵ În acel moment ministru al Apărării Naționale era Emil Bodnăraș.

⁶ *Ibidem*, f. 383.

⁷ *Ibidem*, f. 380.

⁸ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 8, f. 126.

⁹ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 1, f. 369.

¹⁰ *Ibidem*, f. 388.

În rapoartele Direcției Regionale de Securitate Cluj apare deseori termenul de „partizan” pentru a desemna persoanele care făceau parte din organizația lui Leonida Bodiu. Din această cauză, în februarie 1949 colonelul Gavrilă Birtaş trimite un ordin către mai multe direcții regionale de Securitate în care face următoarele precizări: „Deoarece s-a constatat că în corespondența dvs. utilizați termenul « partizani » pentru a-i numi pe bandiții care terorizează populația de la sate sau pe refugiații politici, dăm următoarele lămuriri: Termenul « partizani » este întrebuițat greșit, deoarece acest termen presupune existența unor luptători pentru cauza poporului muncitor, așa cum au existat în cel de-al doilea război mondial în țările cotoprite de fasciști, ceea ce nu poate fi cazul cu acești bandiți de drept comun sau acei reacționari refugiați în munți. Întrebuițarea acestui termen dovedește un slab nivel politic. Este necesar să se explice ofițerilor de securitate din subordinea dvs. cele de mai sus, pentru a se evita pe viitor asemenea confuzii și a se insista pentru ridicarea nivelului politic și ideologic, punct esențial, de altfel, din statutul instituției noastre”¹.

Leonida Bodiu, reușise captarea personajelor-cheie din comune (preoți, notari, angajați ai primăriilor, jandarmi, membri ai P.M.R.). Dar unii au făcut un joc dublu. Ilie Bejenaru, șeful Postului de Jandarmi din comuna Rebrîșoara, este o verigă importantă în operațiunea de anihilare a organizației. Într-o fișă personală întocmită de Securitate pentru Leonida Bodiu se arată că: „la data de 11 iulie [1948] [Bodiu Leonida] ajunge, prin Burdeț Ioan, de a acapara pe șeful Postului Rebrîșoara, Bejenaru Ilie, care, la rândul său, a acceptat și ne-a informat despre această chestiune, însă totodată, în urma instrucțiunilor primite, intră și în legătură cu el”².

Leonida Bodiu fusese dat în urmărire pe țară, lucru consemnat în Buletinul Poliției nr. 2, din 10 ianuarie 1948³, Ilie Bejenaru arătând că a aflat despre aceasta într-o ședință a șefilor de Posturi de Jandarmi la Bistrița⁴. El afirmă că după această dată a organizat o rețea informativă în anturajul cârciumarului Ioan Burdeț și a preotului Emil Irini, pe care îi bănuia că au legături cu cel urmărit, și că a semnalat acest lucru superiorilor prin secretarul Sectorului de Jandarmi Năsăud⁵. Într-o discuție cu șeful Sectorului Năsăud, Ilie Bejenaru își dă seama că nu se știa nimic despre Bodiu, dar superiorul său l-a certat în momentul în care a încercat să-i comunice mai multe date⁶. Între Leonida Bodiu și Alexandru Moraru, șeful Sectorului de Jandarmi Năsăud, existau legături de prietenie, cei doi cunoscându-se din vremea copilăriei. Astfel că după ce s-a emis ordinul de arestare pe numele lui Bodiu, în februarie 1948, Moraru l-a anunțat prin secretarul Sectorului de Jandarmi să fugă, pentru a nu fi prins⁷.

Un alt jandarm arestat și condamnat datorită legăturilor sale cu Leonida Bodiu a fost plutonierul Vasile Cîtreă, angajat la Postul de Jandarmi din Rebrîșoara, care a raportat mai întâi șefului de post, apoi comandantului de Sector despre existența în zonă a lui Leonida Bodiu, dar superiorii l-au asigurat că situația este sub control⁸. Neștiind cum să procedeze, Vasile Cîtreă a avut contacte ocazionale cu Leonida Bodiu, fapt pentru care va fi inclus și el în lotul celor arestați ca aderenți la organizația de rezistență.

În urma informațiilor primite de la colaboratori, organele de represiune iau decizia **folosirii trupelor de jandarmi** pentru capturarea organizației de rezistență. În septembrie 1948, Legiunea de Jandarmi Năsăud a

---

¹ *Ibidem*, f. 199.

² A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 9, f. 21.

³ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 235, vol. 1, f. 43.

⁴ *Ibidem*, f. 36.

⁵ *Ibidem*, f. 36.

⁶ *Ibidem*, f. 36.

⁷ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 235, vol. 1, f. 11 și dosar nr. 103, vol. 1, f. 29.

⁸ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 1, f. 36.

conceput un „Plan de operațiune” (preconizată a se desfășura în intervalul 13-18 septembrie) cu scopul „de a prinde [pe] toți acei bandiți care operează în mod izolat pe raza Sectorului [de] Jandarmi Năsăud și Prundul Bârgăului și de a se descoperi toți acei deținători de armament clandestin”¹. Acest plan a fost trimis Serviciului Securității Poporului Bistrița întrucât obiectivele vizate de jandarmi coincideau cu cele ale Securității, dar lucrătorii de aici erau de părere că „este de prevăzut ca această acțiune să producă o deplasare a acestora [a celor urmăriți de Securitate – n.n.], care se vor simți vizați și urmăriți și să ne pună în situația de a pierde firul acestor organizații, care, în ultimul timp, au început a se contura în mod din ce în ce mai concret”². În urma acestei razii, unele note informative semnalau prezența unor străini în zonă, dar cum aceștia nu erau cei căutați, Securitatea din Bistrița încerca să dea unele explicații: „la data când s-a petrecut cazul, Legiunea de Jandarmi a procedat la o razie cu personalul deghizat în țărani [și] este posibil ca necunoscuții semnalati în notă să fi fost chiar jandarmi în patrulare”³.

Securitatea a folosit și metoda **ținerii sub supraveghere** a profesorului de teologie Gheorghe Grecu, despre care se știa că este în legătură cu Leonida Bodi. Șeful Direcției de Securitate Cluj a dat un ordin foarte categoric în legătură cu cercetarea profesorului: „a apărut în cadrul problemei organizației subversive din Munții Rebrîșoarei, (...) arestarea lui putând da de bănuț membrilor acestei organizații că sunt urmăriți și descoperiți. Atât numitul, cât și activitatea lui, este supravegheată și situația lui va fi lămurită în cadrul problemei respective”⁴.

Cu toate eforturile depuse de către Securitate pentru depistarea celor care erau ascunși în regiunile muntoase din preajma Năsăudului, în luna octombrie 1948 se știa doar că există mai multe grupări, unele compuse din „fugari politici”, altele din condamnați de drept comun, dar fără nici o legătură între ele. Se exprima neputința Securității în acțiunile întreprinse pentru prinderea lor: „Întrucât, cu toate eforturile depuse de noi, încă nu s-a reușit a contura în mod absolut precis aceste unități de fugari, operațiunile de depistare nu sunt încă indicate, cu atât mai mult [cu cât] și anotimpul îi favorizează”⁵.

În luna noiembrie 1948 la Direcția Securității Regionale Cluj s-a primit **delațiunea** lui Ioan Pesteșan, încarcerat în Penitenciarul din Dej, care lucrase ca tâmplar în comuna Rebrîșoara și fusese găzduit la Ani Dumitru. Pentru că la mijlocul anului 1948 Ani Dumitru a început să-l întrețină pe Leonida Bodi, tâmplarul a fost anunțat că trebuie să-și găsească altă locuință, dar el constatare deja că cel care venise în locul său era „o persoană suspectă”⁶. Astfel că ia legătura cu un instructor de partid al unui șantier din zonă și împreună, în urma unor investigații, ajung la concluzia că persoana semnalată „este dușman al clasei muncitoare și că trebuie înlăturată”⁷. Au vrut să-l denunțe pe Leonida Bodi la Siguranță, dar amândoi au fost arestați, pentru falsificarea unor documente. În luna noiembrie cei doi s-au întâlnit în penitenciar și vor ca prin datele pe care le dețin să contribuie la anihilarea organizației de rezistență constituită de Bodi: „vă rugăm a ne duce la Siguranță pentru a vă putea da ajutorul și sprijinul de a-i prinde. Fără a vă folosi de posturile de jandarmi [pentru că] poate fi anunțat. Îl vor prinde sigur”⁸.

La sfârșitul anului 1948, Serviciul Securității Poporului Bistrița deținea mai multe date despre organizația de rezistență condusă de Leonida Bodi. Astfel, într-un raport se dau informații despre persoane din comuna

---

¹ *Ibidem*, vol. 8, f. 134.

² *Ibidem*, f. 133.

³ *Ibidem*, f. 55.

⁴ *Ibidem*, f. 107.

⁵ *Ibidem*, f. 22.

⁶ *Ibidem*, f. 75.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, f. 76.

Slătinița care sunt în legătură cu organizația. Este vorba despre învățătorul Sângeorzan și de notarul Stoicescu, iar „prin aceste organe exterioare din Slătinița, se pare că organizația caută a-și recruta elemente informative din însuși rândul Securității”¹. Documentul se încheia cu exprimarea nemulțumirii față de lipsa de profesionalism a agenților S.I.A., care împiedică desfășurarea anchetei: „Organizația de pe Valea Rebrîșoarei pare a fi mai circumspectă și bănuitoare, presupunând prezența în comună și în regiune a unor agenți care ar intenționa să se infiltreze în problemă. Nu este exclus ca acești agenți să fie oamenii S.I.A., care au căutat să forțeze nota, în dezavantajului bunului mers al investigațiilor în această problemă”².

La începutul anului 1949 Securitatea strânge din ce în ce mai mult cercul în jurul lui Leonida Bodi. Cu toate acestea, nu se putea ști cu exactitate domiciliul său, pentru că avea mai multe gazde în comunele Rebrîșoara, Rebra, Poiana Ilvei și în casele izolate de pe Valea Gersei, iar informatorii anunțau doar locurile în care acesta a fost văzut, iar nu viitoarele gazde. Din acest motiv, în documentele Securității se exprimă temerea că „în cazul unei operațiuni, va fi foarte greu de găsit domiciliul lui”³.

Un document datat la începutul lunii februarie 1949 face referiri la informatorii folosiți de către S.I.A. în urmărirea organizațiilor din regiunea Năsăudului. Este vorba despre Leon Ureche, care lucra pentru Securitate, dar și pentru S.I.A., dar se deconspirase, și de plut. maj. Țăranu și plut. Florescu, care lucrau numai pentru S.I.A., dar dovedeau neglijență în misiune fiind „ușor de cunoscut, prin faptul că [ei] caută pe informatorii lor la telefon la primărie”⁴. Un caz interesant este cel al agentului Avir Năsăudeanu, pentru care a fi informator constituia unicul mijloc de subzistență. Pentru că fusese exclus din rețeaua informativă, în 1948 îi trimite o scrisoare lui Carp Greceanu, fostul șef al rezidenților S.I.A., devenit apoi director general la Ministerul Învățământului. Redăm în întregime scrisoarea: „Te rog pe d-ta foarte mult: vorbește acolo, la București, cu cine știi, pentru a mi se da posibilitatea să urmăresc aici o problemă subversivă. Până acum am făcut cum am putut, acum nu mai pot, n-am fonduri, n-am posibilități de deplasare. Am scris la Președinția Consiliului de Miniștri și la Ministerul de Război, dar nu am primit nici un răspuns. Garantez că în trei luni de zile predau întreagă rețeaua, cu toate legăturile din județ și restul țării, dacă mi se dă posibilitate să muncesc și să pot urmări pe cei în cauză. Există aici în munți un grup de foști membri în « Crucile Verzi », « Sumanele Negre », « Georgescu-Sinaia », « Copiii Codrului » organizați în « Gărzile Albe », cu membri militari, civili (țărani și oameni politici), înarmați cu armament automat. Au legături cu câteva centre din țară. Dar cu posibilitățile mele, nu pot urmări mai departe.

Vorbiți unde credeți că-i mai bine să mi se dea posibilitatea și garantez în termen foarte scurt că voi avea toată rețeaua în mână. Însă problema e foarte urgentă, deoarece s-a băgat pe fir și Siguranța, care se complace să popularizeze problema fără ca să lucreze mai conspirativ. Ba, mai mult chiar, și Jandarmii încearcă terenul. Eu posed câteva elemente care mă fac să afirm că în termenul fixat garantez de reușită. Mă cunosc și știu ce pot face când am posibilități de muncă”⁵.

Pentru că nu mai avea credibilitate în cadrul S.I.A. (de unde fusese îndepărtat în 1946 „pentru incorectitudini și lipsă de activitate”⁶ și era considerat „un informator de meserie, care nu culege informații, ci le

---

¹ *Ibidem*, f. 123.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, f. 229.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 241-242.

⁶ *Ibidem*, f. 239.

vinde”¹⁾, se propunea ca rapoartele despre Avir Năsăudeanu și scrisoarea sa adresată lui Carp Greceanu „să fie predate Direcțiunii Generale a Securității, pentru a lua legătura cu Năsăudeanu și a vedea ce este cu organizația subversivă despre care mereu tot vorbește”²⁾.

În același timp, Securitatea continua să fie nemulțumită de activitatea agenților S.I.A., „care sunt cunoscuți și care fac investigațiuni prea pe față, încât se vede de la distanță misiunea și obiectivul lor”³⁾, aceasta fiind una din cauzele pentru care se considera că Leonida Bodiș urma să părăsească regiunea și chiar țara.

După introducerea pedepsei capitale pentru săvârșirea anumitor infracțiuni⁴⁾, Leonida Bodiș a hotărât că este mai bine să desființeze organizația de rezistență. Prin urmare, a anunțat, pe rând, pe membrii acesteia de decizia luată, explicându-le noua situație și faptul că intenționează să plece în Moldova, apoi în străinătate. Cu ocazia unei asemenea comunicări, s-au iscat niște neînțelegeri între unii membri ai organizației, în urma cărora, Tomas Penteker a luat hotărârea de a denunța autorităților ceea ce știa despre Leonida Bodiș⁵⁾. Într-o declarație dată la Securitate, Penteker afirmă că a acceptat să activeze în organizație numai cu scopul de a-l denunța pe Leonida Bodiș autorităților și anunța că este posibil ca acesta să participe la o nuntă în satul Parva, ocazie cu care ar putea fi capturat⁶⁾. Cu toate că a încercat să se salveze, Tomas Penteker a fost arestat, apoi condamnat, alături de toți membrii organizației, în „Fișa personală” completată după arestare fiind făcută doar mențiunea: „A ajutat foarte mult, prin datele pe care le-a furnizat înainte și după arestare, pentru descoperirea organizației subversive « Liga Națională Creștină ». A predat chiar o scrisoare, care era scrisă de Bodiș Leonida în limba germană și adresată lui, în care amenința cu moartea pe numitul Caciș Ioan, secretarul Organizației P.M.R. din Parva. A fost informatorul nostru în problemă și martor al acuzării”⁷⁾.

Datorită informațiilor conform cărora Leonida Bodiș dorea să părăsească zona Năsăudului, la începutul lunii februarie 1949, deși anotimpul nu era încă favorabil unei operațiuni de amploare, angajații Securității au fost nevoiți să întocmească un „Plan de acțiune în problema organizației subversive din Munții Rebrîșoarei”. Alături de acest document, exista și o „expunere descriptivă” a planului, împărțită în trei subpuncte.

La „Obiective” se preciza: „S-au fixat în total 13 obiective principale, care presupun ridicarea a 57/cinci zeci și șapte/ persoane vizate în problemă, ca factori de primă importanță. (...) Pentru a se putea atinge obiectivele și a nu se face totuși risipă de forțe, iar pe de altă parte să nu se creeze situații dificile unor echipe mai puțin numeroase, s-a prevăzut colaborarea între echipe, în special acolo unde simultaneitatea declanșării poate suferi întârzieri, întrucât prin însăși configurația terenului / văi înfundate care se pot bloca, cazul echipelor de pe izvor și

---

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*, f. 240.

³ *Ibidem*, f. 234.

⁴ Este vorba despre Legea pentru sancționarea unor crime care primejduiesc securitatea statului și propășirea economiei naționale, care prevedea pedeapsa cu moartea pentru următoarele infracțiuni: trădarea de patrie, sabotarea propășirii economice a țării, neîndeplinirea cu știință sau îndeplinirea voit neglijentă a îndatoririlor de serviciu, actele de teroare săvârșite individual sau în grup, constituirea de bande în scop terorist sau de sabotaj etc. Legea a fost aprobată de Marea Adunare Națională la 13 ianuarie 1949 și publicată în „Monitorul Oficial” la 15 ianuarie (cf. *Istoria României în date* (coord. Dinu G. Giurescu), Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 514).

⁵ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 10, f. 134 și vol. 13, f. 283.

⁶ *Ibidem*, vol. 13, f. 291.

⁷ *Ibidem*, vol. 7, f. 455.

Bârlea /, nerespectarea simultaneității poate duce la deconspirare”¹. Numărul și echipamentul celor care urmau să participe la operațiune era bine gândit: „La calcularea efectivelor s-a ținut cont de configurația geografică / muntoasă /, de posibilitatea unor atacuri din partea celor urmăriți, precum și de faptul că nu se poate conta pe sprijin din partea populației din această regiune, care simpatizează cu cei urmăriți. La dotarea efectivelor sunt necesare cât mai multe arme automate și grenade, pentru specificul luptelor în pădure și munte, cunoscând că Serviciul nu are în dotare astfel de armament. (...) Pentru o mai ușoară atingere a obiectivelor, vor fi necesare a se recruta călăuze dintre cunoscătorii locurilor / informatori sau pădurari verificați”². În sfârșit, la capitolul „Timpul declanșării” se prevedea: „Data declanșării acțiunii operative nu poate fi fixată în mod absolut, întrucât ea poate suferi amânări din cauza timpului, întrucât o înzăpezire ar face imposibilă atingerea tuturor obiectivelor. (...) Timpul favorabil pentru declanșarea operațiunii este la ivirea zorilor, în acest moment echipele respective trebuind să se afle deja dispuse în dispozitive. Noaptea nu este indicată, întrucât regiunea de munte, cu casele dispersate / fiecare echipă având în obiectivul său mai multe case / nu se pretează la acest principiu”³.

Acest plan a fost pus în aplicare în noaptea de 12/13 februarie 1949, iar în ziua de 13 februarie, colonelul de Securitate Mihai Patriciu, șeful Direcției Regionale de Securitate Cluj raporta Colonelului Birtaş din Direcția Generală a Securității Poporului: „în ziua de 12 februarie a.c. ora 1/noaptea/ am pus în mișcare trupele operative pentru apropierea obiectivelor din regiunea Rebrîșoara. S-a început operațiunea cu un efectiv de 126 trupă de la Batalionul de Securitate Florești, plus 30 oameni ai Securității din Direcția Regională Cluj și Servicii. S-au format 30 echipe, la care am atașat câte un ofițer sau subofițer de Securitate, plus câte o călăuză. S-au luat toate măsurile de precauțiune, fiind informați că cei vizați sunt înarmați. Operațiunea a decurs în bune condițiuni / fără nici un incident /, iar rezultatul este arestarea unui număr de 22 persoane implicate în organizație. Toți cei arestați sunt numai localnici⁴ / Rebrîșoara, Parva, Rebra și Gersa/. Fugari politici nu am găsit nici unul, întrucât s-au deplasat în alte regiuni, deocamdată necunoscute. Anexăm un tabel de cei arestați. Cu această ocazie s-a găsit următorul armament: un pistol automat în condiții de funcționare, două arme militare în condiții de funcționare și ceva muniție”⁵.

Rezultatul raziei din noaptea de 12/13 februarie a fost comunicat conducerii M.A.I. și de către Secretariatul General pentru Trupe, iar pe document este scris: „Văzut de tov. g. locot. Pintilie”⁶.

Nu s-a reușit însă arestarea tuturor membrilor organizației de rezistență, cei rămași liberi refugiindu-se în păduri, unde se presupunea că au format un fel de gardă pentru apărarea lui Leonida Bodiu. În urma acestui fapt, Securitatea a luat măsuri pentru „intensificarea acțiunilor informative pentru a se ajunge la depistarea definitivă a acestor organizații”⁷.

---

¹ *Ibidem*, f. 262.

² *Ibidem*, f. 263.

³ *Ibidem*.

⁴ Într-o sinteză alcătuită de D.G.S.P. la 17 februarie 1949, se specifică: „Aceste elemente sunt dintre localnici și erau folosiți de fugarii politici din organizație ca gazde, curieri și pentru aprovizionare” (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 1, f. 168).

⁵ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 8, f. 285.

⁶ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 1, f. 159.

⁷ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 8, f. 336.

După arestările efectuate în noaptea de 12/13 februarie, Securitatea ia decizia continuării cercetărilor și reținerii numai a acelor care posedau arme¹. Prin urmare, la 16 februarie s-a făcut o nouă razie, dar rezultatul a fost negativ „deoarece toți acei locuitori din comunele Rebrîșoara, Rebra și Parva care au avut arme și care au avut legături mai strânse cu Bodiș Leonida au dispărut de la domiciliile lor din ziua de 12 februarie 1949, fugind în pădurile din împrejurimi. (...) Cercetările sunt în curs însă nu dau rezultatul așteptat, pentru motivul că șefii organizației, deținătorii secretelor și legăturilor, nu au putu fi arestați, iar în al doilea rând pentru că nu s-a putut face separarea arestaților, din lipsă de spațiu, arestul nefiind corespunzător, având numai opt celule”². Direcția Regională a Securității Poporului Cluj a reacționat în urma acestui eșec (din 34 de persoane despre care se știa că au arme, 29 reușiseră să plece în munți), accentul fiind pus pe descoperirea celor care îi informaseră despre planurile autorităților³.

Pe lângă **frica indusă** oamenilor din comune de raziile efectuate de către Securitate și Miliție, organizațiile de partid de aici **au răspândit zvonuri alarmiste** despre ceea ce se va întâmpla dacă nu dau informații despre „fugari”, conform declarațiilor din anchetă ale lui Leonida Bodiș: „După a doua razie, au circulat fel de fel de zvonuri: că aceste trei comune unde am stat eu vor fi distruse complet, cu artileria grea; că populația acestor trei comune va fi deportată în U[niunea] S[ovietică] și altele de acest fel”⁴. În aceste condiții, Leonida Bodiș afirmă că se hotărâse să se predea autorităților, pentru a se înceta cu arestările, dar că a fost convins să nu facă acest lucru de către apropiații săi⁵.

Ancheta a început imediat după primul val de arestări, la Serviciul Securității Poporului Bistrița. Unii dintre cei anchetați nu au recunoscut nimic la început, conform sfaturilor date de Leonida Bodiș ca în caz de arestare, să nu se denunțe între ei, pentru ca cei care vor rămâne liberi să aibă grijă de cei încarcerați și de familiile lor⁶. Peste aproape o lună de zile, D.G.S.P. transmitea un ordin (semnat de col. Mișu Dulgheru) Securității din Cluj pentru ca cercetările să se axeze pe anumite probleme: de unde s-a făcut rost de armament, cine finanța și aproviziona fugarii și dacă au avut legături cu fruntași ai P.N.Ț.-Maniu, legionari sau alte grupuri din munți⁷.

La sfârșitul lunii februarie 1949, Alexandru Moraru, șeful Sectorului de Jandarmi Năsăud, a fost convocat la Securitatea din Bistrița unde maiorul Viorel Gligor i-a comunicat că deține probe conform cărora, deși a avut cunoștință de organizația de rezistență creată de Leonida Bodiș, nu a informat superiorii. Prin urmare, Alexandru Moraru a fost șantajat: dacă nu găsește o modalitate de a-l prinde pe Leonida Bodiș, își va pierde serviciul⁸.

Alexandru Moraru avea două opțiuni: să-l susțină în continuare pe Leonida Bodiș, în baza legăturilor de prietenie care existau între ei, și să devină, la rândul său, un „dușman al clasei muncitoare” sau să-l trădeze. Conștient de faptul că neacceptarea „ofertei” făcute de șeful Securității însemna nu numai pierderea serviciului, dar și o

---

¹ *Ibidem*, f. 295.

² *Ibidem*, f. 308-309.

³ *Ibidem*, f. 336.

⁴ *Ibidem*, vol. 13, f. 502.

⁵ *Ibidem*, f. 502.

⁶ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 6, f. 12.

⁷ *Ibidem*, f. 147.

⁸ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 235, vol. 1, f. 11 și 45.

condamnare penală, Alexandru Moraru alege calea cea mai ușoară: trădarea lui Leonida Bodiu și predarea sa autorităților.

După ce-și face un „plan de bătaie” împreună cu soția și rudele sale, Moraru pleacă în noaptea de 29 februarie 1949 în munți, acolo unde Securitatea avea informații că s-ar afla Leonida Bodiu și câțiva apropiați. La încheierea misiunii, Alexandru Moraru face un raport amănunțit al întregii operațiuni, astfel că aceasta poate fi urmărită pe zile.

În dimineața zilei de 2 martie a ajuns în comuna Rebra și a luat legătura cu membri ai organizației, cărora le-a câștigat încrederea, prezentându-se ca un ofițer care s-a hotărât să lupte împotriva regimului și dorește să se întâlnească cu Leonida Bodiu, pentru a se înscrie în organizația sa¹. Peste câteva zile a fost condus de către soția lui Dumitru Nedelea la punctul numit „La Semne”, zona în care se aflau cei dați dispăruți². Apoi Moraru a conceput o scrisoare către Leonida Bodiu și i-a trimis-o prin Dumitru Nedelea, iar peste câteva zile s-a întâlnit cu șeful organizației de rezistență, care a venit însoțit de patru bărbați înarmați³. Moraru a fost acceptat în grupul lor, dar, după cum declara, „am observat că sunt în continuu supravegheați și suspectați să nu fiu trădătorul lor și omul trimis care să le întindă o cursă”⁴. În perioada în care a stat izolat în munți împreună cu Leonida Bodiu, Alexandru Moraru i-a trimis scrisori soției sale, lucru ce nu putea crea nici un fel de suspiciune membrilor organizației de rezistență. De fapt, soția lui Alexandru Moraru devenise omul de legătură între soțul său și autorități, devenind agentul Securității.

Informată de locul în care se afla Leonida Bodiu, în punctul „La Semne”, în noaptea de 8/9 martie 1949 Securitatea a trecut la verificarea caselor din acea zonă⁵. Operațiunea a fost un eșec total datorită lipsei de profesionalism a angajaților Securității, dar și a deșertăcii planului de către cei vizați. Au existat două echipe de acțiune, care trebuia să aresteze pe toți cei descoperiți. Prima echipă avea drept călăuze doi membri ai organizației arestați în noaptea de 12/13 februarie. Aceștia au reușit să inducă în eroare echipa operativă, sub pretextul că au greșit drumul din cauza nopții, astfel încât trupele au ajuns la locul stabilit mult mai târziu decât era prevăzut⁶, iar cei vizați au putut reacționa mai eficient. Punctul cel mai important al operațiunii îl constituia casa lui Dumitru Nedelea, care a fost înconjurată de cinci sublocoteniți, urmând a fi sprijiniți de alți trei⁷. Datorită sesizării soției celui urmărit, dar și din cauza „blocării pistoalelor mitraliere, primite împrumut de la Miliție”⁸, Dumitru Nedelea a reușit să fugă și, cu toate că a fost urmărit pe o distanță destul de mare de subofițerii de Securitate, nu a putut fi prins⁹. Din păcate soția sa, încercând să fugă, a fost rănită de către unul dintre subofițerii rămași încă acolo¹⁰, în urma cărui fapt i s-a amputat un picior.

A doua echipă, formată din doi subofițeri de Securitate și doi de Miliție, îmbrăcați în haine țărănești, care aveau misiunea de a prinde persoanele care ar fi scăpat din încercuire, „a sosit la timp pe poziție, dar în loc să

---

¹ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 13, f. 54; dosar nr. 235, vol. 1, f. 11.

² A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 13, f. 54.

³ *Ibidem*, f. 54.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, vol. 8, f. 328.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, f. 329.

¹⁰ *Ibidem*.

execute misiunea ordonată, ei au trecut la percheziționarea caselor de pe versantul dinspre comuna Parva, astfel nu au putut interveni la reușita acțiunii, neapărând la locul indicat decât tardiv”¹.

Eșecul operațiunii din noaptea de 8/9 martie a fost criticată destul de aspru de către colonelul de Securitate Mihai Patriciu, șeful Direcției Regionale de Securitate Cluj: „(...) binevoiți a cunoaște ca pe viitor înainte de a porni în acțiune operativă veți instrui personalul și se va controla armamentul și muniția pe care o vor avea asupra lor. De asemenea, se va atrage îndeosebi atențiunea fiecărui ofițer și subofițer de Securitate în subordinea dvs. care vor primi o misiune, pentru a înconjura un obiectiv sau de a ajunge la un punct bine stabilit în planul de acțiune, să nu decurgă la alte acțiuni inițiate de el însuși, ci va executa ordinul primit după planul făcut mai înainte de a porni în acțiune, pentru buna reușită a operației și sarcinilor primite. Greșelile făcute cu ocazia operației din noaptea de 8-9 martie 1949 se vor prelucra în ședințele profesionale, ca pe viitor fiecare să știe ce misiune i s-a încredințat, ce trebuie să facă pentru buna reușită a operației”².

Agitația din comune și întrebările pe care și le punea Leonida Bodiu, dacă ar trebui sau nu să se predea, au contribuit la desăvârșirea planului lui Alexandru Moraru, care a reușit să-l atragă pe șeful organizației de rezistență la Sângeorz-Băi, la niște rude de-ale sale.

În ziua de 12 martie 1949 Alexandru Moraru trimite soției sale următoarea scrisoare: „Dragă Năstăcuță, nu ți-am scris până acum întrucât nu am avut ocazia. Acum îți scriu acest bilet prin persoana care ți-l aduce, comunicându-ți că sunt sănătos și la un loc cu L[eonida], în loc sigur. Am scăpat sănătoși de urmărirea ce a fost zilele trecute³. Nu știu dacă tu ai fost la Sângeorz să aranjezi cu Maxim ceea ce ți-am spus. Vrem să plecăm de aici cu orice preț cât mai curând, căci este primejdios. Ți-am mai trimis vorba printr-un om al nostru, dacă a venit pe la tine. Scrie-mi ce faci și ce fac bătrânii și dacă m-au căutat pe la Sângeorz și Maieru. Fii tare, că bunul Dumnezeu ne va scăpa și din acest necaz mare. Trimite-ne ziare, țigări etc. Scrie-mi ce se discută prin oraș despre mine, dar pe la Siguranță? Tu ai fost interogată sau chemată la Bistrița și ce anume te-au întrebat? Ce-i pe la Miliție și cine a venit în locul meu? Ce spun șefii de posturi? Ai primit drepturile bănești? În ce ape se găsesc Bejenaru, Vâlcu, Cîtreu și D-tru. Midrișan? De avansarea mea ce știi? Nu a venit ceva de 6 martie? Scrie-ne mult. De la Bistrița ce știi? Trimite-ne ziare multe! Fă-ți curaj, roagă-te lui Dumnezeu. Rupe biletul și arde-l. Te sărută, Alexandru”⁴.

Soția lui Moraru a prezentat scrisoarea Șefului Biroului Securității din Năsăud, care trimite ordin Serviciului Securității din Bistrița, în care arăta că: „(...) Dați ordin organelor de Securitate Rodna ca să nu se deplaseze la Sângeorz-Băi sub nici o formă. Cei în cauză vor fi aduși la Sângeorz, informatorii ne garantează de prinderea lui Bodiu Leonida însă să-i lăsăm ca să nu vadă că sunt urmăriți. (...) La bilet am răspuns, Doamna Moraru a scris ce am dictat eu. Cred că în cel mai scurt timp posibil îl avem în mână pe Bodiu Leonida. Rog în acest sens nu întreprindeți deocamdată nici o acțiune fără să știu eu, spre a nu se da greș”⁵.

---

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*, f. 327.

³ Este vorba despre razia din noaptea de 8/9 martie 1949.

⁴ *Ibidem*, vol. 13, f. 49.

⁵ *Ibidem*, vol. 12, f. 282.

Ajunși la Sângeorz, Leonida Bodiș îi exprimă lui Moraru bănuiala că l-a atras într-o cursă și, pentru a se risipi aceste supoziții, cei doi rămân câteva zile într-o casă pustie, în câmp. Sub pretextul că o rudă de-a lui Moraru urma să dea o petrecere, cei doi pleacă spre sat, iar felul în care s-a desfășurat capturarea lui Leonida Bodiș este descris amănunțit în raportul lui Moraru: „După mai multe zile am reușit de l-am adus în casă la un nepot al meu, care aranjase deja totul cu soția mea. Tot soția mea a precizat data și ora când voi sosi eu cu Bodiș Leonida acolo. Legătura a ținut-o prin slt. Mureșan. La vreo 12 noaptea de 21 martie mașina Securității a venit la marginea comunei, unde îi aștepta un frate al meu (conform consemnului), care i-a condus până la casa unde ne găseam, la un chef anume aranjat. Bodiș Leonida a fost ridicat și dus la Bistrița, iar eu mi-am luat din nou comanda Circ[umscripției] Năsăud”¹.

După prinderea lui Leonida Bodiș, documentele oficiale consemnează faptul că cei care fuseseră declarați dispăruți au fost „lămurii” să se predea de bună voie². Metodele adoptate pentru „lămurire” rezultă din chiar rapoartele Securității: „În urma operațiunilor efectuate în regiunile vizate, toți membrii organizației fugiți de la domiciliile lor, văzând că organizația este în descompunere și că *familile lor suferă*” s-au prezentat de bună voie, predând armele”³. Se reușise chiar un lucru neașteptat: din cauza fricii induse, anumite persoane despre care Securitatea nu avea informații că ar fi făcut parte din organizația de rezistență s-au predat benevol⁴. La 29 martie 1949 au fost arestate alte 19 persoane care „dispăruseră de la domiciliile lor în urma operațiunilor efectuate pentru depistarea organizației, stând fugari prin munți”⁵.

Alături de celelalte metode aplicate de Securitate pentru anihilarea „Ligii Naționale Creștine”, s-a recurs și la **executarea prin împușcare**, pentru a se da un exemplu al fermității cu care autoritățile statului înțelegeau să trateze problema organizațiilor de rezistență. Astfel, la 8 iulie 1949, sub pretextul că Leonida Bodiș, Ioan Burdeș și Dumitru Toader au încercat să fugă de sub escortă, aceștia au fost asasinați pe Dealul Crucii, punct situat între comunele Rebra și Nepos, unde cei trei declaraseră că se afla un depozit de muniție⁶.

Pentru a-și desăvârși misiunea, Securitatea s-a asigurat că și procesul va constitui un exemplu pentru cei care ar mai fi încercat să se ridice împotriva noului regim politic. Un ordin al Direcției Regionale Cluj, din iulie 1949, era foarte categoric în acest sens: „trebuie alcătuite loturi mici și folosiți ca martori cei mai indicați în acest sens”⁷.

Sentiința nr. 1585 a fost dată de Tribunalul Militar Cluj la 10 noiembrie 1949. Pe lângă Leonida Bodiș, Ioan Burdeș și Toader Dumitru, care, deși asasinați, au fost condamnați în contumacie, alte 63 de persoane au primit

---

¹ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 235, vol. 1, f. 11. Deși a fost repus în toate drepturile, iar la 23 august 1949 a fost decorat cu Ordinul „Steaua Republicii” cl. a V-a, Alexandru Moraru a fost internat administrativ în Unitatea de Muncă Cernavodă (1950-1951), apoi arestat din nou în 1951, cercetat cu privire la activitatea lui Lucrețiu Pătrășcanu, din perioada 1940-1944 (când a avut domiciliu forțat la Poiana Țapului în, iar Moraru era șef al Postului de Jandarmi de acolo) și internat administrativ într-o colonie de muncă, pentru ca la 26 iunie 1953 să fie condamnat la 1 an și șase luni de închisoare corecțională pentru „delictul contra represiunii”. A fost eliberat din Penitenciarul Oradea la 28 iulie 1953, pentru că s-a considerat că a ispășit pedeapsa (*Ibidem*, vol. 1-2).

² A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 12, f. 284.

³ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 299, vol. 1, f. 136.

⁴ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 12, f. 285.

⁵ *Ibidem*, f. 323.

⁶ *Ibidem*, f. 26; vezi și Viorel Bodiș, *Fratele meu, ostaș în divizia „Tudor Vladimirescu”, împușcat ca anticomunist pe Dealul Crucii*, în „Memoria revista gândirii arestate”, nr. 22, 1997, p. 122-127.

⁷ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 103, vol. 8, f. 471.

pedepse între 8 luni și 15 ani de muncă silnică¹. Un sublocotenent de Securitate a asistat la ședințele de judecată și a făcut un raport scris către superiori, în care consemna: „(...) Inculpații, în majoritatea cazurilor, au negat faptele și au spus că la Securitate au declarat de frică, fiind bătuți. Starea de spirit a fost calmă”².

Prin colaborarea dintre Securitate, Serviciul de Informații al Armatei, Trupele de Jandarmi / Securitate, autoritățile au reușit în doar câteva luni anihilarea organizației de rezistență condusă de Leonida Bodi. Una dintre metodele cele mai eficiente a fost infiltrarea informatorilor, exemplul șefului de Post din comuna Rebrîșoara, fiind ilustrativ pentru modul în care înțelegea Securitatea și angajații săi să apere noul regim din România. Din păcate, alături de informatorii recrutați, au existat și persoane care au cedat presiunilor și au oferit benevol informații organelor de represiune. În cazul dezbătut, metoda intervenției trupelor, cu efective însemnate, a dat roade doar într-o primă fază, apoi, din cauza fugii de la domiciliu a mai multor persoane fiind mai eficientă terorizarea familiilor rămase acasă. Oricum, deoarece se aflase că Leonida Bodi urma să părăsească zona, apoi țara, Securitatea a recurs la o metodă care și-a dovedit pe deplin eficiența: șantajarea propriului angajat și infiltrarea sa în organizația de rezistență. Și pentru ca totul să fie făcut „ca la carte”, după ce au fost prinși și anchetati, Leonida Bodi și doi dintre apropiații săi au fost asasinați, gestul Securității constituind un exemplu pentru cei care ar mai fi îndrăznit să se ridice împotriva regimului³.

---

¹ *Ibidem*, vol. 4, f. 260-279.

² *Ibidem*, vol. 8, f. 509.

³ Publicat în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu, Iulia Pop (editori), *Rezistența anticomunistă. Cercetare științifică și valorificarea muzeală*, I, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2006, pp. 142-158.

Cuprins

EDITORIAL

Crucea și cartea.....5

TRADIȚII

TIBERIU MORARIU, *Material etnografic și folclor ciobănesc din Munții Rodnei*.....9

RESTITUIRI – IUSTIN SOHORCA

TEODOR TANCO, *Numele lui Iustin Sohorca amenințat de uitare*.....17

IUSTIN SOHORCA, *Din Sângeorgiul Român – petrecere în favorul bisericii*.....21

IUSTIN SOHORCA, *În atenția meseriașilor*.....23

IUSTIN SOHORCA, *Foloasele pomăritului*.....25

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

DORIN DOLOGA, *Locuitorii din Sângeorz-Băi participanți la primul război mondial*.....29

ELISABETA SCURTU, *Genealogia lui Nicolae Dărăban din Sângeorz-Băi*.....34

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Profesorul Anton Domide și renașterea ortodoxiei în Sângeorz-Băi*.....37

RĂNILE COMUNISMULUI

RADU PREDA, *Condamnarea comunismului – III* - 43

OANA IONEL, *Anihilarea organizației „Garda Albă” de către Securitate (1949)*.....47

CUPRINS.....60

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229